

**ANDRÁSSY GYÖRGY KATOLIKUS KÖZGAZDASÁGI TECHNIKUM,
GIMNÁZIUM ÉS KOLLÉGIUM**

SEGÉDANYAG
CSEPELLÉNYI GYÖRGY ÉLETRAJZÁHOZ

EGER

2023.

CSEPELLÉNY GYÖRGY¹

„Valóban okos, ki e földi dolgokat egyig söpredéknek tartja,
csak hogy Krisztust nyerje osztályrészül.”
(Kempis, I. k., 3.)

Igen kevesen tudják ma már, kié volt a címül írott név. Még ha oda irtuk volna is, hogy Csepellény a pálos szerzetnek volt tagja s hitéért vértanúhalállal halt meg, akkor is csak nagyon kevesen emlékeznének e névre. Hisz a nemzet, még a katolikus része is, a kassai három vértanúról is alig vesz tudomást, pedig azok emlékével itt-ott még a napilapok is foglalkoznak. Ha a pálosok szerzete mindmáig fönmarad és virágzik, úgy a rend és egyúttal a magyar katolikus egyház történetében kiválóbb szerepet játszó paulinusok érdemeiről többet tudnánk. Ha más nem, legalább is a rend tagjai őriznék hiven nagyjaik emlékét s legalább a maguk buzdítására és példaadásul felsorolnák s emlegetnék azoknak az egyház és haza érdekében viselt jeles dolgait. Mert a pálosok épen úgy, mint más szerzet fiai, jeles férfiak tetteit föl szokták jegyezni, hogy a késő utódok is lássák, mily dicsők, mily kiválóak voltak az elődök. Ám a szent Pál remetéről nevezett szerzetesrendet, az egyetlen magyar szerzetet, II. József császár 1786. évi febr. 7-én kelt rendeletével eltörölte, a népes kolostorok lelkes lakói elszéledtek a szélrózsa minden irányában. Hiába várták, hogy ismét visszatérhetnek csendes lakaikba, hogy ott újra Istennek s a tudománynak éljenek. A kolostorok vagyonát elkótyavetyélték, a könyvtárakat, bő levéltárakat elhurcolták. Igen sok értékes könyv és irat a herce-hurcában elkallódott, a többinek pedig jórésze úgyszólván hozzáférhetlenné vált.²

Ezen körülményekből folyik, hogy olyan bajos manapság egyes pálos szerzetesek, főleg a régebbiek, élete folyásáról teljesen hű képét szereznünk. Csepellény György életéről sem tudunk túlságosan sokat, pedig róla, mint a rend egyik nagy alakjáról, bizonyosan sokat jegyeztek föl a kortársak. Van ugyan néhány hosszabb-rövidebb életrajza; ezek után, meg más, a pálosokkal foglalkozó és paulinus atyák tollából eredő munkák nyomán³ készült e rövid

¹ Révay Sándor: Csepellény György. Katholikus Szemle 18. (1904) 734–747. o. – A tanulmány Lándor László (Ovis in medio luporum, Bécs 1691) és Kollárits Joachim (Boldog emlékezetű Csepellényi Györgynek...Élete és Halála, Pest 1770) megjelent munkáján alapszik.

² «Sane arcano Dei consilio evenit, quod Saeculo XVIII. Sacer ordo Paulinorum sub saecularisationis ictum reinciderit; anno etenim 1786 die 7 Februarii Decretum abolitionis Josephi II. Imperatoris, et huic conforme Intimatum caesareum prodiit, quo, citra ullam alicuius demeriti per sacrum Ordinem admissi mentionein, omnia S. Pauli primi Eremitae Monasteria, tam in regno Hungáriáé, quam in omnibus Provinciis Austriae subjectis, insimul 381 domus religiosas aboleri significatum est. Posthaec Res Monasteriorum, etiam quae in privatis cellis habebantur, consignatae, et sub hasta venumdatae una cum Suppellectili ecclesiastica; Nummorum collectio dives Vienn'am ablata, eo etiam Archiva domestica Provinciarum, Documenta Testatorum, Manuscripta, et claustrales Libri illati Bibliothecae caesareo Burgensi, ubi hodieque existunt.» P. Tiburtius Knézsa : Succinctae Históriae sacri ac candidi Ordinis s. Pauli primi eremiteae ex annalibus ordinis erutae, Cracoviae, 1866., pag. 9—10.

³ Vita et Mors V. P. Georgii Csepellény, Tyrnaviae, 1745., Kollárits Joákim : Boldog emlékezetű Csepellényi Györgynek Első Remete szent Pál Szerzete-béli Tisztelendő Atyának Elete és Halála, Pest, 1770., P. Ladislaus

életrajz, melynek közlője a jámbor Kollárits Joákim atyával, Csepellény élete egyik leírójával figyelmezteti a kegyes olvasót, hogy ne vélje azt, hogy e munkával Csepellénynek *a szent nevezetet adni, avagy az Anyaszentegyházban nyilvánvaló Szent tiszteletet támasztani szándékoznánk. Egyedül azért írák ezt — hogy Kollárits szavaival éljek — hogy ne tsak némellyeknél, de mindeneknél bővebb lelki öröme s épületre tudva lenne.*⁴ Csepellény 1626-ban látott először napvilágot Bittsén (ma Nagy-Bittse) Trencsén vármegyében. Szülői, Csepellény György és Pataky Zsófia asszony, régi trencsényi nemesi családból valók voltak.⁵ A gyermek születésének ideje, valamint szülőföldje is nagy befolyással voltak élete későbbi folyására. Csepellény első esztendei ugyanis épen a Bethlen-féle mozgalmakat követő békés időre esnek. A vallási vitatkozások mindennaposak még ugyan az országgyűlésen, azonban az ország békéjét már nem háborgatják. A békés napok alatt a nagy Pázmány és Eszterházy Miklós nádor vezetése alatt erősen halad előre a katolikus egyház restaurálása. A jezsuiták, az ellenreformációnak eme fáradhatatlan bajnokai, de velük együtt a magyar papság minden tagja lelkesen fáradozik egyháza ügyében; "tanítanak, prédikálnak, írnak; sajtóban, szószéken méltán versenyeznek a protestáns pásztorokkal ; a katolikus iskolák padjai tömve tanulókkal; a legelőkelőbb protestáns családok sorban térnek vissza a katolikus egyház kebelébe. A visszatért főurak és nemesek a kormány támogatásával birtokaikon is visszahelyezik régi jogaiba a katolikus egyházat. Az egyházi javak jórésze megint a régi tulajdonosok kezébe kerül. S a katolikus egyház ezen állásfoglalása főleg az ország észak-nyugati részén kezdődik; oda tartozott Csepellény szülőföldje is. A köznemesi családok jórészeben erősen föllendül a hitélet, így Csepellényeknél is. A kis György, mint föl vagyon jegyezve, *kisdedségét áhítatos Szülőinek gondviselése alatt élte által.*⁶ Hogy iskoláit hol végezte, arra vonatkozólag mit sem találunk az annalesekben. Hasonlít ebben a dologban a martírok királyához, Krisztushoz, akinek gyermekségéről nem tudunk többet, mint azt, hogy növekedett az erényekben és kedvességben Isten s az emberek előtt. Csepellényről pedig csak ennyit jegyeztek föl: *Nevedékeny ifjúságra jutván, tellyességgel a tudományok tanulására adta magát: kiköltözködvén az iskolákból, hogy a déltzeg világnak és a tsiklándó testnek veszélyre vezethető utát üdvösségesen elkerülhetné, kalastrombéli magányos életet választá magának, amint is Remete Szent Pál zászlója alatt vitézkedő Paulinus Szerzetesek közé iratta magát.* Ekkor körülbelül 17 éves volt. Némelyek

Sándor: Ovis in medio luporum, seu vindicta Christiana . . . etc., 1691., R. P. Franciscus Orosz: Synopsis Annalium eremi-coenobiticorum ff. Eremitarum Ord. S. Pauli, Sopronii, 1747.

⁴ Id m. 3. lap.

⁵ V. ö.: Nagy Iván : Magyarország családai. III. k., Pest, 1858., 132. 1.

⁶ Kollárits, id. m.: 7. old. — A magyar idézetek általában véve mind Kollárits kicsiny, de tartalmas művéből vannak véve. Ezért ezentúl nem is fogjuk külön megjelölni az ebből a munkából vett idézeteket.

szerint 1643-ban lépett szerzetbe, több forrás azonban azt mutatja, hogy már 1642-ben felöltötte a pálosok fehér öltözetét. A rendi próbaéves növendékek akkor a Nyitra megyében fekvő Elefánt (Felső-Elefánt) nevű községben töltötték a noviciátus épen nem könnyű esztendejét. Valószínű, hogy az ifjú Csepellény már előbb is megfordult ezen gyönyörű és szülőföldjéhez közel lévő vidéken. Lehet, hogy épen ennek a Zoborhegy tövében épült remeteségnek beszédes csendje vonzotta őt a szerzetes pályára. Annyi bizonyos, hogy isteni hivatásra lépett be a rendbe s az első évet mély magabaszállással, jámbor elmélkedéssel, buzgó imával és szorgalmas tanulással töltötte. Elöljárói teljes megelégedésére végezvén a próbaesztendőt, 1643-ban május 3-án fogadalmat tőn. Abból, hogy épen a szent kereszt fölhalálásának ünnepén esküdött föl György, mivel ilyen ditsőséges és győzelmes jelben kezdé vala vitézkedő Szerzetes életének folyamottját, szentül lehetett mingyarást jövendöltni, melly nagyra menendő volna az Istenes életben, az Apostoli foglalatosságokban és az igaz katolika hitnek oltalmazásában s bajvívásban. Es tényleg hűséges lovagja és védője is maradt mindhalálig a szent keresztnek. Miután a bölcsészeti és theologiai tudományokat Elefánton elvégezte, teljes hévvel azon fáradozott, hogy teljesen méltóvá legyen *Isten igéjének gyümölsös hirdetésére*. Följegyezték róla, hogy éjjel-nappal tanult, a Szentírás, a szent atyák voltak mindennapi olvasmányai ; azt az időt, mit nem tanulmányaira fordított, ájtatossági cselekedetekkel, hosszas imádkozással, testi sanyargatásokkal, jóságos cselekedetek gyakorlásával töltötte el. Szerette a böjtöt, jámbor volt a társalkodásban; mindig szeme előtt lebegett fogadalma; arra törekedett, hogy a tökéletesedés útján mindig előre menjen. Kezét az eke szarvára tévén, nem fordult többé hátra; a szerzetesi engedelmisség és a tiszta élet illatát árasztotta maga körül, sőt mások szívébe is beszínleni törekedett. Szorgalmasan kerülte a bűnt, de irtózott a bűnre vivő alkalomtól is. Mint nem sokkal halála előtt gyóntató atyjának, Nagy János mezőkövesdi plébánosnak bevallotta, lelkét a halálos bűnnek szennye sohasem undokította el. A rendi krónikák róla így emlékeznek meg: *Innocentis et sanctae vitae homo. Illibatam castitatis florem perpetuo conservavit et nullas mortiferi eriminis se consciunt unquam sensit.*⁷ Mint igazi szerzetes s mint a Regnum Marianum igazi vitéze, végtelen tisztelettel s ájtatos fiúi -hódolattal viseltetett a Boldogasszony irányában. A szűz Mária tiszteletére rendelt ünnepnapok böjtjét szigorúan megtartotta, sőt a Nagyasszony tiszteletére szombaton sem evett sohasem fött ételt. Erga B. V. Mariam ex asse devotus — írja róla a rend története.⁸ Szerette is ezt a szűzi tiszta, jámbor és alázatos szerzetest minden társa; szívesen is voltak mindig vele, *pedig ő haszontalan világi vásott szószaporítást mindenkor gyűlölte* s még társalgásra rendelt szabad időt is *(az időközbeli gondolatoktól való elme-*

⁷ Orosz, Synopsis, pag. 119., 120.

⁸ Orosz, Synopsis, pag. 120.

élyesztéskor) arra fordította, hogy szavaival társainak szemét a mennyországra, annak Urára s királynőjére irányítsa. *Tiszta szüzességinek illattya mind beszédgyéből, mind ábrázattából olly nyilván kihatott, hogy a vele társalkodóknak szíveibe is bétsordulván, azokban tiszteletre és felelemre gerjesztő szemérmertességet gyúllasztott.* Még az erdei madárkákat is oly mesterséges szelédségre és engedelmes szófogadásra tanítgatta, hogy azok az ő parancsára Jézus és Mária szent nevét megérthető nyilvánvaló szókkal kimondották. *Ipsas etiam aviculas ad articulate formanda Jesu et Mariae nomina instruere solebat.*⁹ Az előjárók is fölismerték Csepellényben az Isten emberét. Látták, mily buzgón készült Isten igéjének hirdetésére, épen ezért hitszónoknak, concionatornak rendelték Pápára, majd néhány év múlva a pozsonymegyei Mária Völgyébe. (Thaal v. Thall.) Hivatalának teljesen s fényesen megfelelt. Rája illett teljesen az írás szava: *Zelus domus tuae comedit me.* Az ájtatossági cselekedeteket, főleg a szentmise-áldozatot mindenki lelki épülésére végezte, semmi szolgálat sem volt terhére, emellett mindig vidám, jókedvű volt; semmi sem bántotta, semmi sem boszantotta, csupán *a világi tudákosokat s versengő vitatókat minden úton s módon iparkodott elkerülni.* Mint az évkönyvek följegyzik róla, a lelkek nagy üdvösséges hasznára teljesítette hitszónoki tisztét/ Bizonyára a protestánsok ellen küzdhetett leghevesebben. Mert hisz főleg a hitszónokok nagy munkájának tudható be az ellenreformáció fényes diadala. Lángoló szívvel, arany szájjal, hathatós feddő szóval prédikált s oly forró buzgósággal és *harsány szóval szokott prédikáltam, hogy a testéből ki fatsarodott izzadságoktól a rajta lévő külső köntösök is által áztak.* Társai ezért figyelmeztették, hogy mérsékelje és kímélje magát kissé, de ő azt felelte, hogy így kell hirdetni a megfeszített Krisztus igéjét.

A rend előjárói meg akarván jutalmazni Csepellény buzgóságát, őt 1660-ban máriavölgyi alperjellé tették, de rábízták a növendékek kormányzását is, hogy *a fiatalabb Szerzetesek Othon is tőle, mint jó példa-adó Mestertől tanulnának s jóságos tselekedetekben előmenetelt tévén szerzetesi hivatalyokban tökéletességre indéttatnának.* Ezen hivatalában néhány évet töltvén, ismét hitszónok, majd pedig elefánti alperjel lett. Ezen hivatalát 1672-ig viselte. Előjárói ekkor azonban más, neki jobban megfelelő hivatalba küldötték, t. i. misszionárius lett. Közben azonban nagyot fordult a világ sora. Akkor, midőn Csepellény a misszionáriusi tövises pályára lépett, már réges-régen vége volt a Bethlen-féle mozgalmakat követő csendesebb időknek. Már akkor, midőn a szigorúan katolikus érzelmű I. Lipót trónra lépett, tehát 1657-ben, a vallási villongás és háború javában pusztított országszerte. Ennek oka jórészt abban keresendő, hogy az ellenreformáció erős ellenhatást támasztott mindenfelé. A katolikus

⁹ Orosz, Synopsis, pag. 120

birtokosok sok helyütt erőszakkal térítették vissza jobbágyaikat az egyház kebelébe. Az egykor katolikus, most protestáns templomokból és iskolákból elűzték a tanítókat és pásztorokat; *gyakran az újonnan épült protestáns templomokat és iskolákat is elvették az akatholikus keresztényektől.* Természetes, hogy mindez a protestánsok között nagy elégtelenséget támasztott s a protestáns rendek az országgyűlésen örökös vallási vitákat rendeztek. Az elégtelenséget az is szította az országban, hogy a király mindenben bécsi tanácsosainak szavára hallgatott, meg aztán az is, hogy az újból kiűtött török elleni háborúban mellőzték a magyar hadvezetőket. A beküldött idegen zsoldosok pusztításai még jobban fölizgatták az amúgy is fölingerelt kedélyeket. Mindehhez hozzájárult az, hogy az udvarnál nagy befolyással bíró Lobkovitz Vencel arra törekedett, hogy Magyarországra a Habsburgház többi országaival s tartományaival egyenlő kormányzati rendszert hozzon be. Ezen körülmény, meg a hírhedt és gyalázatos emlékű vasvári békekötés csordultig töltötte a magyarok türelmének poharát. A Wesselényi-féle mozgalomban számos főúr, úgy a katolikus, mint a protestáns táborból, vett részt. Azonban nemsokára Wesselényi halála után az összeesküvés elárultatott és vérbe fojtatott. Az összeesküvésben részt vettek vasszigorúsággal büntették, de büntették az egész nemzetet, amennyiben felfüggesztették az ország alkotmányát. Kimondták Bécsben, hogy a nemzet eljátszotta jogát alkotmányához épen úgy, mint a csehek 1620-ban, a fehérhegyi csatában. Megszüntették a nádori, országbírói és horvát báni méltóságokat, idegenre bízták az ország kormányzását, tele rakták az országot idegen zsoldos haddal, súlyosan megadóztatták ennek fejében az egész nemzetet; még a nemességre is fejadót vetettek ki. Mindeme sérelmekhez még a vallási sérelmek is járultak. A vallásszabadságnak vége lőn, azt fölvaltá a vallásüldözés. Minthogy ugyanis azt tapasztalták, hogy ez elégtelenségek közepette támadt fegyveres ellenállások és támadások jórészt a protestánsok részéről történtek, a kormány *a kath. egyháznak térítői tevékenységét nemcsak erkölcsi természetű eszközökkel — mint eddig — hanem erőhatalommal is támogatta.* A bécsi és linci békekötésekben a protestánsoknak biztosított vallásszabadság lábbal tapodtatott, a protestáns lelkészek és urak mindenféle zaklatásnak voltak kitéve, hogy a népről ne is szóljunk. Templomok, iskolák elvétele, protestáns papok s tanítók elűzése vagy rabbilincstre fűzése napirenden volt. A protestáns urak közül sok Erdélybe menekült s ott megnyerte ügyüknek Apaffy fejedelem mindenható emberét, Teleky Mihályt. Onnan mintegy tizenötezer főre szaporodott sereggel, Petróczy István, Szuhay Mátyás, Kende Gábor és Szepessy Pál vezérlete alatt Magyarországra rontottak. Kiűtött a kuruc-labanc világ. Főleg a tiszai részeken gyűjtött a fölkelés eldobott üszke. De a nemzet jogaiért és alkotmányáért kezdett küzdelem mihamar vallásharccá változott. A fölkelő kurucok visszafizették busásan azokat a kegyetlenségeket, amiket a császári idegen tábornokok az

elfogott fölkelőkön hajtottak végre. Irgalmatlanul megkínozták, kegyetlenül lemészárolták ők is a kezükbe ésett labancokat, de haragjuk nem kevésbé irányult a katolikus papokra és szerzetesekre is. Elgondolhatjuk tehát, hogy nem volt rózsás a misszionáriusi élet, amelyre Csepellényt ebben az időben, bizonyára saját ajánlkozására, előljárói kirendelték. „Nagy visszavonást és háborgást támasztott Erdélyből... kiíradott ezen zúr-zavar gyüle-vész, nem csak a' törvényesen megkoronázott igaz Fejedelem ellen, de az igaz keresztény katolika hit ellenis, úgy, hogy kéntelenek valának azok, kik hitekhez, s királyokhoz való igaz hivségekbem megmaradtanak, az igaz vallásnak, és a királynak oltalmára őrállókat rendelni, és gátokat vetni

A' világiak tehát a' várokat kezdék elfoglalni, a' Bástyákat igazéttatni, sántzokkal erőséttetni, és hamarsággal rendelt vitézekkel megszálltatni. Az Egyházi renden-lévő Fő-Papok hasonlóképpen vigyázzván az Úr nyájának akiára, több Pásztorokat, Apostoli Tanítókat rendelének, hogy ama ragadozó eretnek farkasoktól szorgalmatosan védelmeznék, s téregetnék a' Júhokat.”¹⁰ Az apostoli terhes hivatalra X. Kelemen pápa a magyar pálosokat is kirendelte 1672-ben. A kiküldött pálos misszionáriusok, mint a rend évkönyvei mutatják, leginkább az eretnekektől visszafoglalt plébániákon és klastromokban telepedtek le, tehát ott, hol a nép az erőszakosság következtében még javában föl volt ingerelve. A paulinus atyák valamennyien «A' felső Magyar Országnak részeire», tehát a fölkelőktől legtöbbet háborgatott és dúlt ország részbe, küldettek. Kéry János (e comitibus de Ipoly-Kér) generális idejében a sok közt a következő pálos atyák működtek missziókon: Török Márton (agyonlőtték az eretnekek Boldogkőn 1674-ben¹¹), Dubniczky Gergely (a fölkelők Szihalmon sokáig fogságban sanyargatták; csak nagy váltságdíj lefizetése után jutott szabadlábba¹²), Fejérváry Imre (Dubniczky fogolytársa volt Szihalmon¹³), Szvetenay Miklós (a fölkelők 1679-ben meggyilkolták Bozok várában¹⁴), Ladányi László, Lányi László, Szörényi Ágoston, Sütő Lőrinc s mások.¹⁵ Csepellény az abaujmegyei Füzér nevű mezővároskába került. Itt új hívei csakhamar megkedvelték őt. Szépen magasztalták őtet jeles erköltsei; kegyessége, engedelmessége, és mindenütt, mindenek közt példás társalkodási, ágy hogy sok eretnek ellenséginek szíveit is sokszor a' maga szokása módgyára édesgette s vonszotta. Kollárits e szavaiból nyilvánvaló, hogy Csepellény szavával, de főként a jó példa erejével csakhamar megnyerte a füzérieket a katolikus egyháznak. Ezután pedig hozzálátott a városka

¹⁰ Kollárits, i. m. 16. 1.

¹¹ Orosz, Synopsis 121. 1.

¹² Orosz, Synopsis 122. 1.

¹³ Orosz, Synopsis 121. 1.

¹⁴ Orosz, Synopsis 125. 1.

¹⁵ V. ö. Kollárits 18. 1., Orosz : Synopsis Cap. XX., I., Knézsa, i. m., Catalogus rev. Patrum Generalium.

környékének térítgetéséhez. Pedig ez veszedelmes dolog volt. Az egész vidék tele volt fölkelőkkel, kik a papokban és elsősorban a misszionáriusokban ellenséget és pedig ádáz ellenséget láttak. György azonban mit sem törődve az életét fenyegető veszedelemmel, mint igazi, Mesteréért meghalni is kész apostol, buzgón eljárt a szomszéd falvakba prédikálni. Szavának mindenütt óriási hatása volt. A Fenessy György egri püspök által 1689-ben vezetett törvényes inquisitio alkalmával a kövesdi lelkész papi hitére bizonyította, hogy neki a fölkelők, kik Csepellényt elfogták, ezt mondták róla: *Nem de meg-érdemli-e ez a' halált, mivel már hét Kálvinista falut Pápista pogányságra térített, és megint levelet találtunk nála, hogy más Kálvinista falukat is térítsen Pápistaságra.*¹⁶ Gyűlöltek is rettentő mód Csepellényt a környékbeli protestánsok vezetői. Mohón lesték az alkalmat, hogyan s miként állhatnának bosszút Györgyünkön, ki nem egészen kétéves pásztorkodása alatt annyi juhot elvont az ő aklukból. S a várva-várt alkalom nagyhamar kínálkozott. Az 1674. esztendő tavaszán a fölkelés ismét erősödött. Márciusban történt ugyanis, hogy a protestáns lelkészek s tanítók nagy részét a primás vezetése alatt álló pozsonyi rendkívüli törvényszék elé hurcolták, ott jószágvesztésre és halálra ítélték, majd börtönre s gályarabságra kegyelmezték. Ez a dolog végképen elkésérite a protestánsokat és fölkelőket. A fölkelők csapatai napról-napra szaporodtak s a nagyobb császári hadtestek ellen akkor még tehetetlen guerilla-csapatok égetve-pusztítva bolyongtak szerteszét a tiszai vidéken. S ha a szomorú hírnévre szert tett Kobb, Spankau és Strasoldo katonái fölnyársalták, karóba húzták, válogatott kínzásokkal gyötörték az elfogott fölkelőket s a református papokat néhol elevenen megnyúzták,¹⁷ nem csodálkozhatunk, ha a fölkelők is kivetkőztek a foglyokkal szemben minden emberi érzésből. Csakugyan a harmincéves háború iszonyai honosodtak meg hazánkban is abban az átkos időben. Egy kisebb kóbor fölkelő csapat barangolása közben eljutott Füzérre s március 26-án, épen húsvét második napján, betörték a paplakba s tudván azt, „ hogy a' Tsászár hadi-népének Tisztyei-is illyenkor a Húsvéti Áldozatra járondanának, következendőképpen most hirtelen ellenek nem támadhatnának”, Csepellényt megkötözve elhurcolák. Terhes fogsága 50 napig tartott. Hogy mennyi kínt, megaláztatást kelle e két hónap alatt elszenvednie, az inquisitiobeli tanúvallomások alapján rendre elbeszélük a rendi írók.

Legelőször is megfosztották fehér szerzetesi talárjától; egy darabig mezítelenül hurcolták, mi bizonyára szenvedés volt a szűzi tiszta férfiúnak. Akkor aztán veres dolmányt adtak rá; úgy, mint Krisztusra az elnyűtt bíbor-köpenyt. Azután meztláb vonszolták a Tisza mellékén a «le-

¹⁶ Kollárits, 54. 1

¹⁷ Marczali: Nagy képes világtörténet, IX. k. Az abszolútizmus kora, 287.

kaszálatott éles nád kóroin». Megkötözve keményen gyakran a Tisza partjára fektették minden ruha nélkül, hol pedig «iszonyú sokasága és nagysága vagyon a szúnyogoknak». *Ám nem tsipte egy bestiátska-is*. Erre az eretnekek őt ördögösnek, ördögnek mondák. *«Nem ördög ő, de sőt inkább az Istennek igaz szolgája»*, mondá erre az egyik a kínzók közül, mire a többi fölháborodva megvagdalta György pártfogóját. A hóhérok maguk is megvallák később, hogy Györgynek meztelen hátán egyszer dohányt vágtak, de egy csöpp vér sem csordult ki a megvagdalt testből. Minthogy pedig a fölkelő csapatnak igen gyakran menekülnie kellett a császári hadak elől, egy helyről más helyre bujkáltak s ilyenkor a szegény Csepellényt barommá aljasították le, mert vagy nehéz zsákokat s megrakott tarisznyákat akasztottak a nyakába s hátára, vagy pedig a gyalogos hajdúk ültek a hátára s vízben-sárban rajta nyargaltak és éles sarkantyú-döfésekkel ösztökélték sebesebb futásra. Mikor mindezt a gyalázatot a legnagyobb alázatossággal tűrte György, zsoldos hóhérok fogadtak néhány talléron a megkínzására. Ezek őt letérdepeltették, arcul köpdösték, ütlegelték s hogy a halál kínját is többször éreztessék vele, a kard fokával nyakára csapdostak, «mintha lenyakalni akarták volna». Közben ocsmányul káromolták Istent, a Boldogasszonyt, a mennybéli szenteket s a katolikus hitet. De György állhatatos maradt mindvégig. *Akármiképpen tsigásztok engem, ha meg-öltök is, ti lássátok, mert én örömet szenvedek mártíromságot*. Ez volt minden szava. Sohsem könyörgött irgalomért, krisztusi türelemmel viselt el mindent. Hóhérai közül néhányat ez a nagy türelem megtérített. Erre még jobban feldühödtek ellene s *homlok szint a' földre le-ütvén, a' nyakától kezdve a' hátán végig egész talpig vagdalták a' nagy fejszével*. Azonban sebet nem tudtak rajta ütni, még csak vér sem serkedt testéből. Ez a szolnokmegyei Szökében történt. Györgynek volt hivei ekkor meghallották az ő szomorú sorsát és nagy összeg pénzt küldtek György kiváltására, de kínzói semmi pénzért nem adták ki, hanem inkább halálra, fővesztésre ítélték. Egerhez közel, a farnosi templom mellett akarták kivégezni őt. Miután tudára adták közelgő végét, az letérdelvén, Mestere példájára bocsánatért esdett gyilkosai számára. Erre előáll egyik katona, hogy kardjával a térden állónak fejét leüsse. *Ám titkos késértettől meg-rettentetvén*, nem meri bántani Krisztus hős bajnokát. így jár a másik, harmadik, valamennyi. Egy sem mert kardjával Györgyhez sújtani. De a hóhérok még erre a nyilvánvaló csodára sem adtak kegyelmet a már amúgy is halálra gyötört férfiúnak. Visszahurcolták Szökébe, mert azt gondolták, hogy a templom mellett úgy sem tudják már kivégezni. Szökéből György valami ürügy alatt átkéretőzött a közeli Mezőkövesdre. A kövesdi plébános, Nagy János, régi ismerőse volt. Erős fegyveres fedezet alatt át is bocsátották. Ott aztán az említett Nagy Jánosnak meggyónt s magához vette az «Angyalok Eledelét, az erőssek Kenyerét». Elmondta aztán a plébánosnak hosszú szenvedése egész történetét. Ennek tanúvallomásából tudjuk aztán a legapróbb

részleteket is. De nem sokáig beszélgethettek, mert az örök ismét visszavitték Györgyöt a szökéi mezőre. Ez Szentháromság vasárnapja előtti szombaton történt. Közben is sokat kínozták, úgyhogy a táborban lévők egyike mondá: *Ha az isteni félelemtől nem tartóztatnám, mingyárt el-ütném Csepellényi fejét, hogy ne kínoztatna már olly sokáig.* Végre az Úr megelégette kínjait. Pünkösöd havának 24. napján, épen Úrnapján végezték ki. Karddal elvágta a nyakát. Utolsó szava Jézus és Mária szent neve volt. A kivégzést végrehajtó katona így dicsekedett tette elkövetése után: *Abban volna leg-nagyobb örömem, ha még ezer Katholikus Papot meg-ölhetnék.* De a többi sem volt külön, ők is így nyilatkoztak: *Valamennyi Katolikus Papok vannak, mind megölnénk, tsak a' mi hatalmunk alá adatnának.* Véletlenül épen a gyilkosság után a fölkelők táborába érkezett bizonyos Polgár István nevű mezőtárkányi nemes ember. Ez látván a fejetlen holttestet, kérdé, hogy kit öltek meg? Mire ők azt felelték: *a' Pápisták Istenét.* A megölt mártír holttestét a gyilkosok mezítelenül és temetetlenül hagyták a mezőn s «noha azon mezőkben a' Tisza nádságából sok ragadozó vadak szoktanak prédára kitsatázní», a vadak nem marcangolták szét. , Négy nap és négy éjjel feküdt ott, kitéve a nyári napnak; teste mégsem indult föloszlásnak; még szaga sem volt, bár levágott fővel hevert ott.

Negyednap arra haladt egy török vitéz, ki látván a romlatlan hullát, belső sugallattól hajtva, megsíratá Györgyöt e szókkal: «Ez Isten igaz szolgálja vala s ártatlanul ölettetett meg». Aztán füvet kaszált kardjával és betakarta a mezítelen hullát. Szokás vala a török világban, hogy arra a helységre, melynek határában holttestet leltek, kemény sarcot vetettek ki. Szőke pedig az egri pasa alá tartozott. Ám az egri pasa György testéért nemcsak hogy vérbírságot nem vett, hanem inkább még elrendelte, hogy a megölt gyaur papot ingyen és tisztességesen eltemessék, mert az Istennek igaz szolgálja vala. Kiment tehát a többször említett mezőkövesdi plébános más két fölszentelt pappal s a szomszédos községek összegyülekezett népével a szökéi mezőre, ott fölkeresték György tetemét, azt még akkor is teljesen romlatlan állapotban találták. Egy újabb csoda is történt akkor, mit a jelenvoltak tanúsága alapján Kollárits így ír le: «Midőn a gyilkos eretnek nyakát elvágta ugyan, de nem tellyességgel, mer a' nyaka alatt még egy kis vékony bőrötskével ragaszkodott a' feje. Ezen bőrötske által olly erősen tartózkodott Györgynek feje a' testéhez, hogy erővel se lehetett egy mástól el-szakasztani, a' környül-álló sok emberek álmélgodására. Fel-emeltetett tehát a test fejével együtt, és az elkészített fedetlen koporsóba (a' mint azon időben szokás vala) tétették; azután az akkori mód szerént, János pap a' már előbb viaszból készített kelyhet a' holtnak kezeibe állíttya, jelül, hogy szentelt Pap vala; mellyet a' holtnak kezei ujjjaival együtt olly jelesen, 's erővel meg-fogták, s' tartották, hogy az egész Egyházi halottas Tzeremóniák alatt el-nem botsátottak». Nagy kísérettel azután a testet

a farnosi templomba vitték. János pap a sekrestye mellé akarta temettetni, de erről a szándékaról mit sem szólt egyelőre a sírásóknak. Mégis, mire a testtel a templomba értek, a sírt ott már készen találták. A sírásók „magok indulattyaiból” ott ásták a sírt. A plébános ezután misét mondott, de nem gyászmisét, hanem a mártírokról mondá a misét «Istennek szent neve felmagasztalására, az ő választottinak győzedelmességéért». A holttestet nyitott koporsóban a templomban ravatalra tették. Egri György adácsi pálosrendi misszionárius tanúsítja, hogy ő több mint háromszáz, a misén jelen volt, ember állítása alapján arról a csodás dolgról értesült, hogy akkor, midőn a plébános a szent vért a kehelyben fölmutatta, a holt is fölemelte a kezében lévő viaszkegyet; s midőn a pap a szent vért a kehelyből magához vette, György is a «viaszkegyet a maga mellyére meghajtotta». Midőn mise végeztével a testet a sírba bocsátották a jelenlévők zokogása közepette, sokan kendőiket, mások virágot szórtak a koporsóba s a sírba. Azon a helyen, azt mondogatták akkortájt, ahol Györgyöt kivégezték, csodás hatású, minden betegséget meggyógyító forrás fakadt. János pap, mint a Csepellény halála után tizenötévre megindult inquisitióban hit alatt vállal, álmából fölriadva, több ízben is látta György lelkét. Az «étzakai jelenések» nem is szűntek meg mindaddig, míg csak a plébános felsőbb hatóságának szabályszerű jelentést nem tőn a csodás dolgokról s el nem beszélte, miket tapasztalt s hallott a mártirtól. Egyszer fényes nappal is találkozott Györggyel. Épen a szőkői mezőre ment s György megölése helyén imádkozott, midőn az kezében nagy fejszét tartva megjelent. A plébános megrettent, de később visszatérvén lélekjelenléte, megkérdezte a jelenséget, hova megy? Mire az azt felelte, hogy a Tisza mellékére. Kínzatása helyére ment, «a' hol sokat szenvedvén örök boldogságot érdemlett; ugyan-is oda jární örvendetes lehetett néki®. Tanuk bizonyíták azt is, hogy a gonosz lélek, ki egy asszonyt megszállott volt, midőn őt, a «zsellér ördögöt», János pap a Csepellény sírja fölött akarta kiűzni, így kiáltozott: „Azon föld, a' hol P. György fekszik, nagyobbban éget engem, mint a' Pokol tüze”. Számos más csodás dolog is történt Csepellény sírján, azonban az évkönyvek és életrajzok ezeket nem sorolják el részletesen. Azonban a megölt szerzetes szent híre annyira elterjedt a környéken, hogy az egri püspök, Fenessy György, jónak látta megindítani az inquisitiót. A vallatást Barilovits Lajos paulinus vicegeneralis által beidézett tanúkkal 1689-ben, Cantate vasárnap utáni kedden tartották meg. Ennek az inquisitiónaki¹⁸ annyi eredménye mindenesetre volt, hogy kétségen kívül megállapították, hogy György, ki egész életét szűzi ártatlanságban töltötte, hitéért szenvedett halált. Közben a fölkelők elpusztították Farnost. Ekkor, hogy mártír holttestét meg ne gyalázhassák a hit ellenségei, a pálos vicegenerális, az előbb említett Barilovits,

¹⁸ A kérdőpontokat, feleleteket stb. 1. Kolláritsnál.

kieszközölte, hogy a testet régi helyéről felvéve, a sátoraljaújhelyi pálos templomban helyezték nyugalomra. Május 11-én kiment az egri püspök néhány kanonok és az egri jezsuitafőnök kíséretében György sírjához. Velük ment a már akkor egri plébános, Nagy János és az újhelyi plébános is. Minthogy a község elpusztult, a mezőn töltötték az éjt. Reggel misét mondtak a még ép templomban, aztán fölnyitották György sírját. Midőn a koporsót fölnyiták, «noha a' test már valamennyire meg emésztődött, még se vala semmi nehéz szaga». A testet nagy tisztességgel Egerbe kísérték, ott a nagy templomban helyezték le. Egész nap tele volt a templom. Nemcsak a szerzetesek s papok, hanem a nép is nagy számmal jelent meg György ereklyéinek szemléletére. Másnap a püspök s a papság a város külső kapujáig kísérték a testet s ott a pálos atyáknak adták át. Azok Sátoraljaújhelyre vitték s ott az I. Rákóczi Ferenc építette templomuknak a szent keresztről nevezett kápolnájában helyezték örök nyugalomra. Kollárits befejezván Csepellény élete s halála történetének elbeszélését, a szerző megnevezése nélkül egy verset közöl. Tán ő maga a dicsőítő ének szerzője. Im itt e vers:

Hogy meg-holt a hitért,
ne sirassa azért
Györgyöt, se ég, se világ.
Sőt inkább vígadgyon,
's dütsős hálát adgyon
a' felső Magyar Ország.
Zemplény Vár-megyében,
Sátor-ally Új-helyben
Tapsollyon Sátor hegye:
Krisztusnak Bajnokát,
Magyar új Mártírát
Védelmezőnek vegye.
Szent Egyed Klastroma !
ellenség ostroma
nem árt: mert érted hartzol;
Ha eretnek rettent,
Szűz, 's Apostol meg-ment,
ne féll, többé nem sartzol:
Mert vér-pállyát futván,
Jó hartzot hartzolván,
Mártír György Csepelléni;
Földön diadalmat,
Mennyben nagy hatalmat
nyert: 's onnan fog segíni.

Révai Sándor dr.

Tiszteletreméltó Csepelényi György¹⁹

November 13.

*Biccse (Torontál megye), 1626. +Szőke (Heves megye), 1674.

György magyar nemesi családból származott. Gyermekkorában édesanyját elkísérte szegény- és beteglátogató útjaira. Alig múlt 16 éves, amikor belépett a pálosok közé. Már a novíciátusban kitűnt életszentségével, szigorú életmódjával és Mária-tiszteletével. Bölcséleti és hittudományi tanulmányai végeztével a pápai, majd a máriavölgyi rendházba helyezték hitszónoknak. Mély hitből fakadó beszédei hatására számos rendkívüli megtérés történt. 1660-ban a máriavölgyi kolostor alperjele, s egyben a rend újoncmestere lett.

Kiemelkedő szerepet játszott a protestánsok visszatérítésében. Módszerei azonban -- békés, alázatos természetéből adódóan -- eltértek a „harcos” hitvitázókétól. Mindezek alapján X. Kelemen pápa kinevezte őt a magyarországi missziók főnökének, s tevékenységi körének középpontjává a Mezőkövesd-Eger-Füzér vidéket jelölte meg. Több pálos társával együtt rövid idő alatt „hét kálvinista falut pápista pogányságra térített”, ahogy a protestánsok mondták.

1674. március 26-án, húsvét másnapján a protestánsok egy csoportja behatolt a füzéri plébániára, s rabszíjra fűzve magával hurcolta a szemükben oly gyűlöletes Csepelényit. Fogsága hatvan napig tartott, ez idő alatt állandó bántalmaknak volt kitéve. Napokon keresztül ruhátlanul kellett járnia, megostorozták, leköpdösték, bíborköpenyt húztak rá, hatalmas csomagokat kötöttek vállaira, majd egyikük a hátára ült, és sarkantyúját mélyen az oldalába vágva, futásra kényszerítette. György mindezt alázatosan tűrte és imádkozott a kínzóíért. Közülük az egyik megsajnálta, és szent embernek nevezte, ezért társai agyonverték, Györgyöt pedig erős kíséret mellett a Mezőkövesd melletti Szőke községbe vitték. Ott miután a hóhér nem volt képes lefejezni -- többször fölemelte a bárdot, de keze erőtlően lehanyatlott --, karddal megölték. Ahol ez történt, a monda szerint forrás fakadt.

Teste napokig hevert temetetlenül, az oszlás minden jele nélkül. Az egri pasa személyesen intézkedett, hogy „Isten szent emberét” tisztességesen eltemessék. Az egerfarmosi templomban a mártírok miséjét imádkozták érte. 1689-ben a sátoraljaújhelyi pálos templomba szállították a testét, és a Szent Kereszt-oltár alatt helyezték örök nyugalomra. Életszentségét csodák

¹⁹ <https://archiv.katolikus.hu/szentek/1113-187.html>

igazolták. Még ugyanabban az évben Fenessy György egri püspök megindította a szenttéavatási eljárást. A Római Szentszék megengedte tiszteletét, de szentté avatása különböző okok miatt elmaradt. Maguk a pálosok sem szorgalmazták rendjük puritán szabályai miatt, melyek szerint a rend tagjai nem avathatók szentté. Tetemét 1974. május 24-én, halálának 300. évfordulója alkalmából az egri egyházmegye által ajándékozott ezüstös koporsóba helyezték. Életét és mártíromságát elsőként a mezőkövesdi plébános, Nagy János (aki az egerfarmosi templomban a temetési szertartást is végezte) írta meg. Emléke és tisztelete leginkább Mezőkövesd környékének hívei között él.

Életéről így ír Hevenesi Gábor a 17. század végén:

Iskoláit befejezve, hogy lelkének inkább gondját viselje, a Remete Szent Pál törvénye szerinti életre adta magát. Aki csak találkozott vele, észrevette életszentségét és szűzi tisztaságát, melyet a sírig megőrzött. A szentbeszédben kiváló szónoknak bizonyult. Kétszer volt szubprior a konventokban, majd a lázadásokkal teljes időkben a hívek üdvösségének gondozását bízták rá. Feladatát György dicséretesen látta el... Fáradozásának nem is maradt el gyümölcse: sokakat megerősített a katolikus igazságban, és a nem katolikusok is tanúsítják, hogy hét falut visszatérített a katolikus hitre. A lelkek között végzett aratása miatt a nem katolikusok börtönbe vetették... Minden áron rá akarták venni a katolikus hit megtagadására, de ennek épp ellenkezője történt, mert kegyetlen kínjai közepette csak megerősödött az erényben. Annyira nem tudták a gyötrelmekkel megfélemlíteni, hogy kérte, még inkább kínozzák, hogy meghalhasson a hitéért.

Szerzetesrendek²⁰

A Szepesi Kamara 1672 augusztusában mint jászóújfalusi és pányi plébánost kártalanította Csepellényt.²¹ Csepellény nemsokára elhagyta Jászóújfalut, mert a kamara 1673 áprilisában azt rendelte Gilány László füzéri tiszttartónak, hogy küldjön Csepellény atyáért egy szekeret,

²⁰ MIHALIK BÉLA VILMOS: A szepesi kamara szerepe az 1670–1674 közötti felső-magyarországi rekatolizációban. FONS (Forráskutatás és Történeti Segéd tudományok) XVIII. évfolyam 2011. 1. szám, 310.o., 318-320.o.

²¹ MOL E 244 1672. augusztus fol. 31. 1672. augusztus 31. Csepellény 14 forintot adott Székely Andrásnak téglára, amiből a templomot kívánta volna megjavítani, de a téglákat nem kapta meg, ezért azok árának Székely javaiból történő visszafizetését rendelte el a Kamara. Arra is utasították az illetékes nagyidai provizort, hogy a prédikátornak járt dézsmát is adják ki az atyának.

amivel a plébániára mehet.²² Csepellény májusban kérvényt nyújtott be a kamarához, melyben előadta, hogy az egri püspök megbízásából látja el a füzéri plébániát, ezért kérte a maga részére a kamarától azt az ellátást, amit elődei is kaptak Füzéren.²³ A kamara hamarosan elrendelte Gilánynak, hogy amíg a pálos atya ellátásáról nem rendelkeznek, addig a kamarai tisztviselő ossza meg vele asztalát.²⁴ Csepellény Györgyöt a füzéri vár alól ragadták el a kurucok és hurcolták hódoltság területre 1674. március 26-án, majd sok kínzást követően a Farmoshoz közeli Szőke-pusztán 1674. május 24-én kivégezték.²⁵

...

1670–1674 között egymással szorosan kapcsolódó, gyakran párhuzamosan zajló részfolyamatok révén ment végbe a protestantizmus háttérbe szorítása, az ellenreformáció kiteljesedése Felső-Magyarországon. A protestáns felekezetek finansiális, infrastrukturális megtörése, a világi hatóságok katolizálása, az állami befolyás megerősítése, a lelkészek elűzése, a plébánosok, szerzetesrendek tevékenysége, támogatása mint összefüggő elemek adják meg a korszak ellenreformációját. A jövedelmek csonkításának első szórványos jelei 1672- re egyre sűrűbben jelentkeztek, és a plébánosok beiktatásával lényegében egyértelművé vált, hogy a korábbi prédikatori juttatások azután már a katolikus egyház támogatását szolgálják, ezt az állapotot rögzítette tulajdonképpen a Magyar Kamara 1673. június 15-i utasítása. A jövedelmeket biztosító földek, haszonvételek szorosan a helyi egyház, templom tartozékai voltak, így a templom, iskola, parókia katolikus kézbe kerülése szinte automatikusan jelentette az anyagi bázis elvesztését a protestáns közösségek számára. A protestáns egyházi intézmények elvételét azonban a helyi közösségek, a hívek tömegei igyekeztek megakadályozni, ami több esetben nyílt összecsapásig fajult. A tiltakozás, ellenállás élén a város magisztrátusa állt, igaz az előljárók általában nem erőszakkal, hanem jogi lehetőségekkel, időhúzással igyekeztek elkerülni templomaik, iskoláik elvételét. Ez kiváló lehetőséget és ürügyet szolgáltatott az államhatalomnak, hogy befolyását növelje a városokban, a városi tanácsba és vezető helyekre saját embereit ültesse. A világi hatóságok azonban hiába is tiltották meg a protestáns vallásgyakorlatot, a városokban, a városok környékén megbújó lelkészek továbbra is folytatták azt. Az 1672 őszi kuruc támadás mellett pedig nagyszámban álltak ki a prédikátorok, amely az ellenreformáció figyelmét feléjük fordította. Igaz ugyan, hogy már 1673–1674 előtt is voltak

²² MOL E 244 1673. április fol. 204. 1673. április 15

²³ MOL E 254 1673. május No. 5. Füzér, 1673. május 22.

²⁴ MOL E 244 1673. július fol. 198. 1673. július 18.

²⁵ Nagy–Bozsoky József: Beszámoló Csepellény György pálos vértanú földi maradványainak azonosításáról. In: Pálos rendtörténeti tanulmányok. Szerk.: Sarbak Gábor. Csorna, 1994. (Varia Paulina I.) 231. p. Csepellény temetésének körülményeire: Molnár A.: i.m. 96. p.

prédikátorok elleni perek, de ahogy a gályarab-perrel kapcsolatban Benczédi fogalmazott: „A prédikátorok ellen konstruált pert tehát mind a társadalmi meghatározottság, mind a történeti előzmények, mind a hatalom személyi összetétele szempontjából a Habsburg-abszolutista kísérlet szükségszerű velejárójának, sőt az 1670-es éveket, a lipóti abszolutizmus első szakaszát tekintve e periódus betetőzésének, amolyan végkicsengésének kell tekintenünk.”²⁶ A Fazekas István, Péter Katalin által feltárt hazai földesúri ellenreformáció eszköztára²⁷ tehát szinte teljes egészében tetten érhető az 1670–1674 közötti időszakban. Emögött hatékony kamarai-katonai-egyházi együttműködés húzódott meg. A kamarát gyakran legalsóbb tisztviselői, vagy az alsópapság helyi képviselői értesítették, sürgették a protestáns közösségek elleni fellépések ügyében. Ezek a vallásügyi kérdéscsoportok általában végül helyi szinten, Kassán kerültek eldöntésre, a Szepesi Kamara felterjesztésére a Magyar Kamara és az Udvari Kamara az általános irányelveket szabta csak meg. A protestánsok sérelme csak ritkán jutott túl a Szepesi Kamarán, és az Udvarnál csak akkor számíthattak támogatásra, ha ahhoz az államhatalomnak is valamilyen érdeke fűződött. A császári katonaság szerepe alapvetően az asszisztencia volt, noha az Udvari Haditanács többször adott ki utasítást, hogy a katonaság vallásügyekbe ne avatkozzon, magánkérésre ne adjanak segítséget. Alighanem a Szepesi Kamara ilyen irányú kérései nem „magánógatásnak”, hanem hivatalos, kormányzati kérésnek minősültek, mindenesetre a templomok elfoglalására induló egyháziak, kamarai tisztviselők rendre a kamarán keresztül igényeltek katonai támogatást. Az egyház részéről a Szepesi Kamara döntésére az egri püspök, a szepesi prépost és a kassai jezsuiták bírtak a legnagyobb befolyással. A katolikus alsópapság révén a kamara olyan helyeken kapott újabb „szemeket és füleket”, ahová addig csak esetlegesen ért el befolyása. Másfelől a katolikus egyház az államhatalom támogatásával az 1670-es évek során visszafoglalt központokra támaszkodva megkezdhette a plébániahálózat megszervezésének, a katolikus egyházi szervezet és egyházi élet újjáalakításának XVIII. századra is átnyúló hosszas folyamatát.

T. Csepellény György²⁸

Néhány hónappal ezelőtt egy kis füzet alakjában kiadtuk Tiszteletreméltó Csepellény György rövid életrajzát. A Pálosrend e szentéletű és vértanú tagjának szenttéavatása ügyében már 1689-ben lépéseket tett Fénassy György egri püspök, mivel azonban a Pálosrendnek II. József

²⁶ Benczédi, 1985. 1211. p.

²⁷ Péter K.: i.m. 186–199., Fazekas István: Falusi közösségek hitváltoztatása a 17. században. In: Vigilia 64. (1999) 7. sz. 521–523. p; Uő.: Adalékok a fraknoi uradalom és a kismartoni grófság rekatolizációjához. In: A Ráday Gyűjtemény Évkönyve VII. Bp., 1994. 126–145

²⁸ A FEHÉR BARÁT. A pálosrend értesítője. V. évfolyam, 2. szám, Pálos krónika rovat, 32-33.o.

uralkodása alatt bekövetkezett feloszlatása után nem akadt senki, aki a megindított szenttéavatási eljárást sürgesse, az ügy elakadt. A jó Isten azonban gondoskodott arról, hogy hű és buzgó szolgájának példaadó élete feledésbe ne menjen. Az 1691-ben megjelent, Landor László által írt latinnyelvű életrajz után 1745-ben is megjelent a vértanúnak egy ugyancsak latin nyelvű életrajza, melynek alapján 1856-ban a pesti papnevelő intézet Magyar Egyházirodalmi Iskolája is ismertette «Munkálatok» c. művében Csepellény életét. 1898-ban dr. Mohi Antal adott egyik cikkében amaz óhajának kifejezést, hogy «e nagynevű hitbajnokot a kassai vértanukkal együtt minél előbb tisztelhessük oltárainkon». Hosszú idő után a «Katolikus Szemle» 1904. évi októberi számában dr. Révai Sándor vetette fel ismét Csepellény szenttéavatási ügyét, cikkével kapcsolatban pedig a Pálosrend régi nagy barátja: P. Pámer László S. J. közölte a Katolikus Szemlében (1905. I.) Csepellény szenttéavatási ügyére nézve nagyjelentőségű adatokat. Azóta P. Tomcsányi S. J. is kiadta vértanunk rövid élettörténetét (1927), az isteni Gondviselés azonban, úgy látszik, még nem látta elérkezettnek az időt. . . Most, hogy néhány hónapja többek óhajára ismét útjára bocsátottuk Csepellény életrajzát, e kis füzetrel egyidőben, de tőle függetlenül, két nagy példányszámban megjelenő katolikus folyóirat (Egyh. Lapok ; M. Kat. Akció) is áldozott e pálos vértanú emlékének, a füzetkék megjelenésével kapcsolatban pedig több lap (A Szív ; Sz. Mária Új Virágoskertje; Utunk; Zemplén ; Magy. Kultúrszemle stb) emlékezett meg Csepellény áldozatos szent életéről. Azóta már az ország szinte minden részéből jelentkeztek buzgó lelkek és vállalkoznak a kis füzetek (ára 20 fillér) — ezzel pedig Csepellény tiszteletének — terjesztésére. Sátoraljaújhelyen dr. Smotzer Nándorné; Kassán Bandzsala Éva ; Egerben Béres András szem. főduktor; Nagyváradon Zoldy András V. é. papnöv.; Kispesztén Baader Teréz, Dankó Gyuláné, Lánzos Józsefné, Szimon Ferencné; Pesten dr. Lánzos Jánosné, Koller Anna ; Gyöngyösön pedig a Homonnay-fiúk érdemeltek ki lelkes fáradozásukkal hálát és köszönetet. A pécsi Pálos Kolostorhoz beküldött adományokat, melyeket a nagylelkű adakozók T. Csepellény tiszteletének terjesztésére küldtek be, következő számunkban nyugtázzuk. Meg kell még említenünk Sz. D. maturandus hozzánk érkezett levelét, melyben a következőket írja :
«Tüdőbajom melleit súlyos mellhártyagyulladás törj reám. A lázam 39 fok fölé szökött, nem volt semmi étvágyam, hánytam és erős nyomást gyakorolt belső részeimre az izzadmány. Megmondták, hogy csapolni fognak. Ez két esetben meg is történt, őszintén szólva, nagyon féltem s félelmemet csak úgy tudtam csillapítani, hogy buzgó imákkal ostromoltam Csepellényt. Az első csapoláskor 400 cm³ vizet szedtek le, de még maradt bennem, s ezt az orvosok másnap akarták leszedni. Ez is megtörtént, de még mindig maradt vissza, a harmadik csapolásra azonban, csodák-csodája, nem került sor, mert orvosaim meglepetésére semmi vizem sem

maradt. *Én ezt Csepellény közbenjárásának tulajdonítom és vallom, hogy neki köszönhetem e szép gyógyulást. Azóta jól vagyok. Van, étvágyam, a lázam is leesett .. »* Örömmel közöljük e sorokat, melyek Csepellény közbenjáró szeretete mellett tanúskodnak, az esetet azonban egyszerű imameghallgatásnak minősítjük mindaddig, míg pontosabb részleteket nem tudunk meg az ügyről.

A hős pálos²⁹

Csepellényi György életrajzát már a XVII. század végén megírták, amikor a mintegy háromszáz tanúval igazolható csodák folytán Fenessy György egri püspök kezdeményezte Csepellényi boldoggá, majd szentté avatását.³⁰ Erre azonban végül nem került sor. Az életrajz viszonylagos feldolgozottsága miatt most csak az életútnak azon elemeit ismertetjük, amelyek a vértanúsághoz köthetők (csodák vagy legendaszerű események), mert véleményünk szerint ezek a részletek mutatják, hogy a szerzetesről rendtársai körében (és vélhetően a pálos lelkiség kisugárzásának körzetében) milyen kultusz alakult ki.³¹ A legenda némely részletei ugyanis rokonságot mutatnak a szentekre vonatkozó, kanonizált vagy a folklórban élő történeteinek rögzült kánonjával.³² Csepellényi György fogadalomtételének ténye szerepel a Nomina fratrum Professorum Ordinis nostri... már idézett³³ jegyzékében az 1637 és 1646 között fogadalmat tett rendtagok sorában. Életéről egykorú források elsősorban a missziós levelezések között szólnak, amit Galla Ferenc fölhasznált a rendi missziókat tárgyalva. A fennmaradt források megemlékeznek erényeiről – ezzel Csepellényi alakja egyúttal a „szent” pálosok fent tárgyalt csoportjában is helyet kap –, úgymint rátermettségéről, tudományokban való jártasságáról.

A kultusz gyakorlatilag a vértanúság bekövetkezése után azonnal elkezdett formálódni. A generális káptalani jegyzőkönyvek második kötetének 175–194. oldalán már szerepel egy „De

²⁹ BOJTOS ANITA: A pálos rend XVII. századi története, különös tekintettel a rend szellemiségére. A magyar rendtartomány szerzeteseinek életpálya- és karrierrekonstrukciója az 1637 és 1700 közötti utánpótlás adatai alapján. Doktori értekezés, PPKE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Bp., 2018., 208-212.o.

³⁰ Landor László: Ovis in medio luporum... leírását lásd fentebb, az irodalomtörténeti vonatkozású életpályákat tárgyaló fejezetben.

³¹ Csepellényi György életének és vértanúságának történetét az alábbiakban – külön forrásmegjelölés nélkül – az alábbi szövegek alapján mutatjuk be: GALLA 2015, 357–364.

³² A szentkultusz, hőskultusz és a vértanúság összefonódásához lásd Povedák István munkáját (POVEDÁK 2011.). A szerző a jelenkori társadalomban élő hősigény formálódását (sztárkultuszt) feleltette meg a korábbi évszázadokból adatolható, hősök és szentek iránti tisztelettel. Meglátása szerint egy töről ered a hős, a sztár és a szent: mindháromnak az az alapja, hogy az embernek igénye van a követendő példaképekre. POVEDÁK 2011, 19–20. Barna Gábor elméleti alapvetését idézve: „A szentek mindenkor egy adott történelmi kor vallási ideáljait testesítették meg. A többretegű kultuszokból a különböző történelmi korszakok más és más tekintetek fontosnak, más és más hangsúlyoztak, ezért a tiszteletnek más és más része aktualizálódott. A szenttisztelet a vallásos életnek így egyidejűleg, vagy történetileg egymást követően más és más igényeit elégítette ki.” BARNA 2001, 12.

³³ EK Kézirattár Ab 154, Tom. I. f. 452r.

morte, martyrio et captivitate patrum ordinis nostri...” fejezet.³⁴ Az 1674. május 24-i eseményeket rögzítő első szöveg összefoglalja, hogy mi történt, majd következik egy levél másolata, amelyet Benkovich Ágoston rendfőnöknek írt Szegedi Ferenc Lénárd egri püspök (Kassa, 1674. június 17.), amiben magyar nyelvű szövegrészlet is van: „Pater, gondot viselj a lelkekre, mert majd meghalsz. Respondit Pater: Legyen nektek gondotok a lelkegekre, mindenkor volt énnékem arra gondom. Duo erant rebelles catholici, deprecati sunt Patrem. Megbocsásson Kegyelmed édes Paterem, ha vitéttünk kegyelmednek, de mink semmiben kegyelmedet nem bántottuk, kegyelmedhez sem nyúltunk, amint maga is tudja kegyelmed. Respondit: bocsássa meg Isten minden bűneteket, nem csak néktek, akik nem bántottatok, hanem azoknak is, akik majd megölnek, mert nem tudják, mit mívelnek.”³⁵ A következő dokumentum Cseke Mihály ecsegi (váci egyházmegye) plébános levele a váci püspökhöz, Pongrácz Györgyhöz 1674. május 31-én. „(...) Hic scribit idiomate ungarico: Nagyságod azért mentül hamarébb Császár Urunk őfelségének proponálja, mert mostanában is egy feir barath Patert valahol elkaptak és Eger táján sok gyalázatos káromkodás, csúfolás, kínzás után öltenek meg, aki nagy dicséretes állhatatossággal az igaz hitben ez világbul kimúlt...”³⁶ Csepellényi György az elefánti kolostorban kezdte rendi életét, nagy tisztelője volt Szűz Máriának, sok jócselekedet, példás szerzetesi élet, jámborság köthető alakjához.³⁷ A rendi missziókba az 1660-as években kapcsolódott be hat társával együtt. Először Máriavölgyben volt alperjel, majd Terebesre kerül, és még ugyanebben az évtizedben Felsőelefánton is szolgál.³⁸ Elefánthoz közel esik Nagyappony és Kisappony, ahol a missziós jelentések alapján Csepellényi több száz családot nyert meg a katolikus hitnek, visszaszerezte az üresedésben álló katolikus templomot és plébániát, ahová ismét pap költözhetett.³⁹ Missziós munkájának igazi áttörését az 1669-es év jelentette, amikor vándor hitehívesítő megbízást kapott több társával együtt. 1669. június 5-én a máriavölgyi rendi nagykáptalan kijelölte az új misszionáriusokat: Berzeviczy Lajost, Leitpold Benedeket, Csepellényi Györgyöt, Dubniczky Gergelyt, Ladányi Lászlót, Lányi Lászlót, Szörényi Ágostont, Török Márton és Sütő Lőrincet.⁴⁰ Működési helye az 1670-es évek elején

³⁴ EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. 175–194.

³⁵ 4 EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. p. 177. Idézi többek között GALLA 2015, 361–362. és GYÉRESSY 1958, 194–207.

³⁶ EK Kézirattár Ab 154, Tom. II. 178. A Csepellényi-ügy mellett további, pálosokat érintő túlkapasokról is beszámol, (u. o. 180.), valamint Dubniczky Gergely és Fejérváry Imre története is előkerül (u. o. 181.), ahogyan Toldy Gáspár is (u. o. 189–190.).

³⁷ Az életút és vértanúság leírása a tanúk vallomásaival: BENGER 1743, 118–126. Benger egyik forrása vélhetően az EK Kézirattár Ab 154, Tom. II.-ben található, fent idézett szöveg volt.

³⁸ GALLA 2015, 35., 39. és GYÉRESSY 1958, 197. Gyéressy forrása többek között az Országos Levéltárban található Csepellényi-akta volt, mai jelzete MNL-OL E 153, Acta Paulinorum 124–125. doboz.

³⁹ GALLA 2015, 44.

⁴⁰ GYÉRESSY 1958, 197–198. és GALLA 2015, 230.

Füzér és környéke volt, a Hódoltság és Felső-Magyarország határa, ahol 1673-ra hét falut térített katolikus hitre.⁴¹ Öt nappal halála előtt meggyónt a mezőkövesdi plébánosnak, akit utóbb tanúként is kihallgattak. Beszámolója szerint Csepellényi rendelkezett csaknem minden lehetséges erénnyel, ami katolikus papot, szerzetest jellemezhet: halálos büntől egész életében mentes maradt, sűrűn böjtölt, különösen tisztelte Szűz Máriát.⁴² Az életgyónást követően a Szent László plébániatemplomban megáldozott. 1674. március 26-án, húsvéthétfőn egy kuruc portya betört a füzéri plébániára és elhurcolta őt és társát, Szörényi Ágostont. A tanúvallomások és legendaszerű elemek elegyedéséből rögzült történet szerint Poroszlóra hurcolták, ahol gúnyolták, gyalázták, átkozták, majd pedig válogatott kegyetlenségekkel, bilincsbe verve megkínózták. A próbatételek során kitartott hite mellett. Anélkül, hogy a – forrásokban egyébként részletezett – kínzásmódokba belemerülnénk, néhány, passiószerű áthallásra érdemes odafigyelünk.⁴³ Egyrészt a visszaemlékezések egyértelműen rögzítik, hogy a kínzások nagy része eleinte nem a fizikai megsemmisítés, hanem a megalázás céljával született (dohányt vágtak a hátán, arcul ütötték, meztelen lábbal járaták a nádtarlón, gyalázták stb.), ahogyan Krisztus megkorbácsolása, a nádpálca, palást és töviskorona is ilyen szerepet töltött be. Csepellényit a tanúk állítás szerint Krisztushoz hasonlóan megfosztották ruhájától, a pálos habitustól, hogy meztelenül gyalogoljon, miközben teherviselésre kényszerítették (négykézlábra görnyesztették, málháikat hátára tették, stb.), ami a valós eseményeken túlmutatva a kereszthordozás szimbólumaként tűnhet föl a vértanúság fényében. Szintén visszatérő elem, hogy – ismét csak Krisztushoz hasonlóan – imádkozott kínzóikért, akik közül kettőt meg is térített. Bár fizikailag és lelkileg is súlyos megpróbáltatásokon ment keresztül, hitét nem tagadta meg, a bántalmazásokat pedig nem csak elviselte, de látszólag azok nem is tettek kárt benne (sebei nem véreztek), ezért a fogva tartó kurucok ördögszövetséggel vádolták.⁴⁴ A hosszú kínzások után ezért megkísérelték kivégezni, de háromszori (!) lefejezési kísérlettel sem sikerült. Fegyveres kísérettel elengedték gyónni, ekkor került a fentebb említett Nagy János mezőkövesdi plébánoshoz, majd 1674. Úrnapiján Egerfarmos mellett vértanúságot szenvedett: a kurucok meggyilkolták. Barta Mátyás tanú „maguktól kínzóitól hallotta, hogy

⁴¹ GALLA 2015, 360.

⁴² GALLA 2015, 361. és GYÉRESSY 1958, 196.

⁴³ A tragikus halállal végződő életet az utókor gyakran rokonította a passió egyes elemeivel. Erre vonatkozóan lásd Szerémi György XVI. századi emlékiratának Dózsa Györgyről szóló részleteit (Bojtos 2016d.), valamint Tverdota György elemzését a József Attila halálát követő cikkekről és visszaemlékezésekről: TVERDOTA 2003.

⁴⁴ Nem Csepellényi volt az egyetlen, aki ezzel a váddal találta szemben magát. 1676-ban, amikor a kurucok Wildt Gáborra misézés közben rárontottak, egyikük rákiáltott: „Te vagy az az ördögi lélek?” Wildtnek emellett föl kellett dolgoznia azt is, hogy felszólítása ellenére a templomban ülő nép tétlenül végignézte, ahogyan egyedül menekül a túlerő elől. GALLA 2015, 301.

sohasem láttak nála erősebb természetű embert”, sőt, Galla szerint⁴⁵ még a pogány török is úgy vélte, „valóban Isten szolgája volt”. A passióepikai részletek – itt nem részletezhető,⁴⁶ de nagyon szerteágazó – megjelenésén túl fontos elem a szentség utólagos, kurucok és törökök szájába adott igazolása, ami már önmagában hiteles, holott ezen felül még egy sor, a kanonizációhoz elengedhetetlen csodával egészül ki. Annak ellenére például, hogy öt napon és éjjelen át ruhátlanul és temetetlenül feküdt a mezőn a holtteste, „a heves napsütés ellenére sem puffadt fel, nem indult oszlásnak, nem merevedett meg, hanem tagjai könnyen hajlottak és szagtalan maradt mindvégig”. A romlatlan test és a szentség összekapcsolódása az Árpád-kor óta jelen van a magyar egyházi vonatkozású történeti irodalomban. Aba Sámuel abasári sírját kibontva romlatlanul találták a király testét, akár csak II. Lajosét hónapokkal a mohácsi csata után. Az utóbbi esetben Lajos halálának és kultuszának az „áldozat”-vonása miatt is hangsúlyos mindez, ami rokonságot mutat Csepellényi György helyzetével. A főtebb említett, Szent Lászlóról szóló, Dubnici Krónikában föllelhető (és a XIX. században Arany János által megénekelt) legenda szerint is a király ép testtel pihent sírjában, és amikor a székelyek a tatárok elleni ütközetkor Szűz Mária mellett őt hívták segítségül, eltűnt a koporsóból és csak a győztes csata után, „megizzadva” került ismét vissza. A pálosokra vonatkozóan pedig nem hagyhatjuk említés nélkül a Gyöngyösinél Kapisztrán Szent Jánosnak tulajdonított mondást: „ha valaki szenteket akar látni, menjen Nosztrára, ott biztosan most is sok testvér pihen a sírjában romlatlan testtel”.⁴⁷ A csodák sora csak folytatódott: ravatalán viaszkylyhet tettek a kezébe, ami Úrfelmutatáskor a tanúk szerint megmozdult, továbbá halála helyén gyógyvízű forrás fakadt, amelyben sokan meggyógyultak, közbenjárására szintén betegek és megszállottak szabadultak meg. A kínzások ellenére sértetlen maradó áldozat alakja és a legenda bizonyos elemei a passió elbeszéléséhez vezetik az olvasót, amely a barokk igényeknek megfelelő, de középkori gyökerekig visszanyúló gondolatpárhuzam folytán a kereszténységben kezdetektől népszerű volt.⁴⁸ Csepellényi alakja, erényei és hűsége egy személyben testesíti meg a pálos szerzetesség küldetését: a kiváló képességű pap hivatása gyakorlása közben, térítőmunkából elhurcolva

⁴⁵ GALLA 2015, 363. Sajnos a lábjegyzetek itt már elvesztek a Galla-kéziratból, ezért az adathoz nincs hozzárendelve hivatkozás.

⁴⁶ A Csepellényi György vértanúságára vonatkozó teljes körű kutatás már zajlik, megjelenésére csak a disszertációt követően kerül sor.

⁴⁷ GYÖNGYÖSI 1998, 80.

⁴⁸ 7 Ismét szeretnénk utalni Nagy Imre lelkigyakorlatoskönyvére, valamint az annak kapcsán ugyancsak említett korabeli, népszerű lelkiolvasmányra, a Makula nélkül való tükörrre. KOVÁCS 2014.

vállalja a szenvedést és dönt a vértanúság mellett, ezáltal mintegy közössége nevében ajánlja föl áldozatát.⁴⁹

Csepellényi György vértanúhalála⁵⁰

Az alábbiakban részletes adatok birtokában néhány kiemelkedőbb hőstetről, nevezetesen Csepellényi György vértanúságáról, két varannói szerzetes, Fejérváry Imre és Dubniczky György kegyetlen meghurcoltatásáról, az újhelyi, varannói és tóketerebesi kolostorok állandó küzdelmeiről adunk kimerítőbb beszámolót. A pálos missziók legmagasztosabb alakja, a magyar katolikus megújulás legragyogóbb példaképe a konventuális minorita Kelemen Didákkal együtt Csepellényi György. Nevét és családja nevét különféle változatokban írták az egykorúak, többnyire azonban a Csepellényi vagy Cseppelényi formával találkozunk.⁵¹ Csepellényi valószínűleg Győr megyei nemes családból származott, amely alispánt is adott a vármegyének és érdemes egyházi és világi egyéniségeket az országos közéletnek. Hősünk a felsőelefánti Keresztelő Szent János kolostorban 1643-ban tett szerzetesi fogadalmat, bizonyára itt végezte szerzetesképző újoncévét is, hiszen ebben az időben még nem hajtották végre a rendben a Trentói Zsinat idevágó rendelkezéseit, melyek külön kolostort jelöltek meg a szerzetesképzés számára, ahol a jelöltek a fogadalmas rendtársaktól különváltan készülhetnek szerzetesi életükre. A rendi anyakönyvben egy másik kiemelkedő pálos egyéniség nevét is olvashatjuk: Martinuzzi Fráter Györgyét 1508-ból. Amikor a pálos rend főperjelei, Borkovics Márton és Ivanovics Pál Wesselényi Ferenc nádor segítségével új életre keltették az elenyészett veresmarti kolostort, a fiatal Csepellényit állították a protestánsoktól ellepett vidék eme új hitterjesztési támaszpontjának élére. Az új intézmény nem bizonyult életképesnek.

⁴⁹ A kanonizációhoz leírt vallomások és irodalmi igényű, egykorú összefoglalások retorikájának elemzése még várat magára, bár a Molnár István hagyatékából úgy látszik, Molnárnak szándékában állt egy részletes életrajzot írni Csepellényiről. A hagyatékban található anyaggyűjtés és a vonatkozó források és szakirodalom egyberostálásának jó kontextusa lehet a pálos erények és hősiesség „kultúrtörténetének” megírása is. VÉL Molnár István hagyaték 11. doboz („Csepellényi”).

⁵⁰ PÁLOS MISSZIÓK MAGYARORSZÁGON A 17–18. SZÁZADBAN. COLLECTANEA VATICANA HUNGARIAE classis I., vol. II., BUDAPEST, RÓMA, 2015., Írta † GALLA FERENC, Sajtó alá rendezte Fazekas István, Hősök és vértanúk az egri egyházmegyében és a Dunántúlon, 357-365.o.

⁵¹ Csepellényi Györgyről: Révay Sándor, Csepellény György, Katholikus Szemle 18 (1904) 734–747. – A tanulmány Lándor László (Ovis in medio luporum, Bécs 1691) és Kollárits Joachim (Boldog emlékezetű Csepellényi Györgynek...Élete és Halála, Pest 1770) megjelent munkáján alapszik. Ez utóbbinak kézírata ma a MNL-OL-ban őrzött pálos levéltárban található: MKA Acta Paulinorum (E 153), fasc. 765. – Kéry János levele Csepellényi haláláról 1672. június 23: Tóth, Litterae missionariorum, IV, 2650–2652. – Fenessy által 1689-ben elrendelt, Galla által is használt tanúvallatás egy 18. századi másolata ma Pannonhalmán található: Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár Kézirattár, 119.C.13. – Szarka Miklós turai plébános levele a pálos misszionárius szenvedéseiről és haláláról, 1674. június 13. Nagyszombat (közel egykorú másolat): OSzKK Fol. Lat. 2933/I, fol. 123. – Csepellényiről még: Benger, Annalium Eremiti-Coenobiticorum..., 118–126; Kisbán, A magyar pálosrend, I, 248; Véghseő: „Catholice reformare”, 258–260; Documenta artis Paulinorum, III, 77–78; Gyéressy, Boldog magyar pálosok, 185–207.

Szerzetesünk a következő évben a romos kolostorból Pozsonymáriavölgybe ment át alperjelnek. A csodatevő Mária-kép közelsége, az országból és az örökös tartományokból áramló búcsúsok áhítata egyre bensőségebb lelki kapcsolatba hozta őt az Istenanyával, akinek bevállása szerint gyermekkor óta különösen buzgó tisztelője volt és fellobbantotta lelkében a lelkek üdvösségéért izzó tüzet, amely apostoli munkára készítette – Elefánton és környékén, Apponyban, Szulócon, Töketerebesén, Füzéren és környékén – a hősiességgel vállalt vértanúhalálig. Csepellényi utolsó missziós munkatere a füzéri vár és környéke volt. A vár Abaúj-Torna vármegyében Kassától délkeletre az Eperjes-Tokaj hegylánc egy kimagasló sziklacsúcsán állott Komlós és Radvány községek közelében. A hegyláncon kisebb-nagyobb végvárak egész sora örködött a Tiszahát és a Hódoltság felől veszélyeztetett Hernád völgy és a bortermelő Tokaj vidék, Szerencs, Tállya, Sátoraljaújhely biztonságán. Itt állt Boldogkő, Regéc, Gönc, Tokaj, Szerencs, és ennek a láncnak volt fontos szeme Kassa felé Füzér vára. A vár már 1270-ben fennállott, Zsigmond király idején előbb a Jolsvayak bírták zálogként, majd a Perényiek szerezték meg királyi adományként, a 15. század közepén a Pálóczyak, majd újból a Perényiek birtokolták. Füzérnek tekintélyes tartozékai voltak a környéken, amelyekből táplálkozott: Füzérváralja, Kassától délkeletre négy órányira, a várhegy lábánál, Komlós háromnegyed órányira, Biste vagy Biszta Abaúj és Zemplén megyék határán ma is fennálló kisebb helységek, továbbá ugyanott Alsó- és Felsőregmec, Árpád-kori templommal és pálos birtokrészsel, Pusztafalu Füzérhez egy órányira hatalmas erdősséggel és Milic hegyen a Kis- és Nagyizra kies tavakkal, melyek kifolyását a Ronyva patak fogja fel, a kies fekvésű Radvány Sátoraljaújhelyhez két mérföldnyire, Kajata vagy Kajáta Füzérhez egy órányira, Pálháza, Vereny és Közép-Németi. A 16. század hatvanas éveiben Báthory Miklós alkudozott a királlyal, hogy megszerezze a várat. A következő század húszas évei végén, 1628-ban Nádasdy Pál volt érdekelve a várban, majd a század negyvenes éveiben Dévinyi István kezén volt, de Rákóczi György elvette tőle. Még 1641-ben Nádasdy Ferenc, Esterházy Miklós nádor veje tárgyalt a Kamarával és a királlyal Füzér záloga ügyében. A Nádasdyak jelenlétét mutatja, hogy 1652. január 2-án Juhász István, a gróf füzéri tiszttartója 80 tallért adott kölcsön Vanoviczy Jánosnak és az újhelyi pálos kolostornak a füzéri uradalom bevételeiből. Nádasdy Ferenc a távolság miatt nehezen kezelhető birtokot bérbe adta Bónis Ferencnek, amikor pedig Bónist a Wesselényi-összeesküvésben való részesedés folytán megnótázták, a Kamara lefoglalta ezt a birtokot is. Nádasdy 1670 nyarán még a birtok visszaadását kérte I. Lipóttól, a Magyar Kamara azonban kijelentette, hogy a rebellis főúr nem kaphatja vissza Füzért és tartozékait. E döntés nyomán verseny kezdődött a tekintélyes vagyon megszerzéséért, ki-ki érdemeire hivatkozott a királynál, a Magyar Kamaránál: felsorolta elszenvedett veszteségeit a felkelés tüzeiben, kárpótlást igényelt

a vár és birtokai lehetőleg tényleges ár alatt történő megszerzésével. 1673 nyarán Károlyi László, a következő év elején Hartványi András, a Magyar és a Szepesi Kamara tanácsosa, majd 1675 elején Csáky István, Szepesvár ura, Szepes vármegye örökös főispánja, végül a hetvenes évek végén, kevéssel halála előtt II. Rákóczi György özvegye, Báthory Zsófia szerette volna megszerezni, ez utóbbi Szerdahelyre is ajánlatot tett. A versengésből végül Károlyi László került ki győztesen. Amíg a tárgyalások folytak, a Magyar Kamara kormányozta a füzéri várat és tartozékait. Ez a körülmény csak alkalmat adott a felkelőknek arra, hogy megtámadják a vár birtokokat. A felkelés lánggal lobogó tüze még 1674-ben elhamvasztotta a vár egyik faluját és lakóinak egy részét is elpusztította, míg másokat a felkelők öltek meg, három másik falut úgyszólván teljesen kifosztottak, barmait elhajtották és a füzérváraljai jobbágyokra 230 Ft váltságdíjat vetettek ki. Ebből az összegből 200 Ft-ot a Szepesi Kamara Bálintffy János kezessége mellett kölcsönbe adott a jobbágyoknak, de Kollonich Lipót a Magyar Kamara elnöke nem helyeselte a kölcsönügyletet, mert úgy sejtette, hogy a kurucok még jobban zsarolják majd a Kamara jobbágyait. Kollonich a prédikátorok eltávolítása után szám szerint tizenkét katolikus papot, misszionáriust helyezett a váruradalom falvaiba, hogy az egész vidék lakosságát a protestantizmusból áthozzák a katolikus Egyházba. A bujdosók első váratlan lökése már 1672-ben elűzte állomásaikról a meglepett plébánosokat, eltartásukról Kollonich elnök személyes közbenjárására az uralkodó a füzéri vár bevételeiből gondoskodott. A felkelés futótűzként terjedt az északkeleti vármegyékben, amelyek nagy része az egri püspökség területe volt, felszabadította az egyébként fegyelmetlen katonaság, kurucok és labancok rablási szenvedélyét, a katonák rávetették magukat a védtelen lakosságra, a kóbor, garázdálkodó elemek elárasztották az ország eme részét, a kurucok különösen misszionáriusokra, katolikus plébánosokra, királyhú nemesekre és jobbágyokra leselkedtek, hogy kifosszák és elhurcolják őket. A Tisza alatt és a Tisza felett egyaránt dúlt a katonaság szenvedélye. A szatmári királyi katonaság garázdálkodásáról 1670. november 21-én hivatalos jegyzőkönyv tanúskodik: megköztették, verték, sanyargatták, zsarolták a népet, szidalmazták, szitkokkal és átkokkal illették, fenyegették, hogy kardélre hányják gyermekeikkel és feleségeikkel együtt, az ellenállókat pedig görcsösbottal verték. Rendkívüli és súlyos szolgáltatásokat követeltek. Danka János gyalogoshadnagy így fenyegette meg a mikolaiakat: „Én vagyok most az ti császártok ebben a két vármegyében, meghigyjétek, ha másszor kijövök, harmadik falu ellen meghalljátok hiremet is, süvegelve jőjjetek előmben, mert az Isten engem úgy segéljen, hogy feleségestől, gyermekestől megöllek benneteket...”. Abaúj vármegye ismételtlen könyörögve fordult Ófelségéhez a katonaság túlkapásai ellen: a sűrű szállásolások elviselhetetlen bajokat okoztak, mindenéből kifosztották a „szegénységet” azaz a jobbágyságot és a nemességet

egyaránt. 1673. július 20-án Kassán kelt az uralkodóhoz intézett levelében a vármegye ismételen könyörögve fordult az uralkodóhoz, a katonaság ugyanis szokatlan díjakat erőszakol ki a népből: szekereket, élelmiszert, gabonát, szénát ingyen követel, a réteket, legelőket, szántókat megtorlás nélkül pusztítja, lekasálja, összegyűjti és elhordja a szénát, még a szekérről is leszedik a nép szénáját, sőt még házi bútorait is elviszik. Mindkét fél, kuruc és labanc egyformán cselekszik. Dadai birtokáról a garázdálkodó katonaság elől Kassára menekült Barakony Ferenc így mutatta be az őt ért károkat: a katonák elvették szekerét, lovait, sátorát, pénzét, fegyvereit és hasonlóképpen kifosztották szolganépét. Tornán állomásozó vitézeit a kurucok eltántorították tőle és ezek a hűtlen katonák kicsépték és elszállították Miklósy Péter helybeli plébános gabonáját, sőt hajdúk, tolvajok és az ónodi vár kóbor katonái felszedték egy asztagra való kicsépt zabját is. Egyes elüzdött plébánosokat a Magyar Kamara a biztonságosabb kincstári birtokokra, például a füzéri várba helyezett el, amíg a vihar el nem csendesedik. Több pap halálos veszedelemben forgott, sokat közülük elfogtak, magas váltságdíjra (lytrum) ítétek, többet megöltek vagy megkínóztak Szegedy egri püspök papjai közül. Rabságban sínylődött Balogh Bálint atya. A püspök hozzájárult ahhoz, hogy a Szepesi Kamara Kassán élő lutheránus papokat lefogjon és Balogh kiszabadítását így kikényszerítse. A letartóztatott lutheránus és kálvinista papok ügyével kapcsolatban a Magyar Kamara felvetette a kérdést, vajon nem fogják-e eljárása miatt a császári udvarban túlzott szigorúsággal vádolni Kollonich kamaraelnököt. Landor László rendi kormánytanácsos, közel egykorú tanú, rendkívül sötét képet fest a Füzér környéki pusztításokról: „az ördöggel egyesülve” – írja – mindent pusztítottak, perzseltek, raboltak, kolostorokat, templomokat és várakat egyaránt. A nőket, szüzeket és férjes asszonyokat megbecstelenítették „vadállatok módjára”, elfogták a papokat, felkoncolták, rabságba hurcolták őket, feldúlták a templomokat, lovakat kötöttek az oltárhoz az ereklyéket, a szentségi színeket pedig szétszórták. Mindez azonban nem törte meg Csepellényi buzgalmát, nem tartózkodott a biztonságosabb várban hanem hívei között, példás életével, hitvitáival, szentbeszédeivel bátorította, lelkesítette őket és folytatta a lelkek megnyerésének egyre életveszélyesebbé váló munkáját: hisz ekkor már hét falut megtérített és más falvakat előkészített a megtérésre. Amint a felkelés első hulláma némiképpen elcsendesedett, a hittedesztők, plébánosok visszatértek állomásaikra, de 1674 tavaszán egy újabb és még veszedelmesebb lökés érte őket. A felkelők sorra kifosztották és megrongálták a Füzér környéki templomokat, köztük Komlósét is, ezért Vidrancsics Pius plébános, hívei királyhűségére hivatkozva pénzsegélyt kért a Kamarától, hogy helyreállítsa és újra felszerelje tönkretett templomát. Hasonlóképpen a Kamarához fordult a kolosi pap is. A szepesi plébánost, egy szerzetes hittedesztőt 1674 tavaszán elhurcoltak a felkelők. A Magyar Kamara

csodálkozását fejezte ki a Szepesi Kamara vezetőségének, mert a szepsiek megígérték, hogy megvédik plébánosukat. Helyeselte, hogy a mezőváros bíróját és két-három esküdtet börtönbe vetettek és sorsukat a pap sorától tették függővé, mert nyilvánvalóan hanyagság és árulás juttatta a plébánost a felkelők kezére. Ebben a politikai és vallási szenvedélyektől túlfűtött légkörben tevékenykedett Csepellényi György 1673 áprilisa óta. Hatása itt is, mint a nyugati kolostorokban, rendkívüli volt. Rövid idő alatt teljesen megtérített hét kálvinista falut, ötöt pedig nagyrészt előkészített a katolikus hit elfogadására. Hatásának titka csodálatosan szép lelki világa volt. Öt nappal vértanúhalála előtt életgyónást végzett Nagy János mezőkövesdi plébánosnál, majd egy óra hosszat elbeszélgetett vele életéről, feltárva előtte életének egész folyamatát, megnyitván előtte lelkének legrejtettebb zárait. Elmondotta, hogy sohasem követett el halálos bűnt és szüzességének liliumát az önmegtagadás tövisei között gondosan megőrizte. Gyermekkora óta bensőséges tisztelettel viseltetett a Szent Szűz iránt. Sűrű böjtöléssel, önkéntes erénygyakorlatokkal és ernyedetlen munkával művelte lelki életét: minden szombaton és az egyházi év hét fontosabb vigíliáján tartózkodott mindenféle meleg ételtől. Amikor a plébános éppen szombati napon meleg étellel megkínálta, megjegyezte, hogy a halál kapujában nem óhajtja megszegni fogadalmát, amelyet egész életén át hűségesen megtartott. Csepellényi a Szent László plébániatemplomban magához vette a vértanúk erősségét, hogy vérével megpecsételje a római hitet, melyet ellenállhatatlan erővel hirdetett és életének szent példájával valóra váltott. A nagyhatású térítés annyira felbőszítette a tornai várban állomásozó kurucokat, hogy 1674. március 26-án – húsvét másodnapján – elfogták és elhurcolták az ötvenegy éves férfiút. Plébániájáról előbb a Heves megyei Poroszlóba hurcolták, ahol üstdobok és harsonák hangjával a mezőváros főterére csődített nép nagy nyilvánossága előtt mindenféle gúnnyal, gyalázzal, csipkelődéssel és átkokkal tetőzték, majd bilincsbe verve kegyetlenül kínozták: a testéről leváló bőrt égették, szájába és orrába füstöt bocsátottak, hogy katolikus hitének megtagadására bírják. Mindez csak előjátéka volt a két hónapos végeszakadatlan kínzásoknak. Csupasz talppal nádtarlón járatták, meztelen testét éjjeleken át szűnyogcsípeknek tették ki, bárhová mentek mint baromra rakták málháikat s meztelen hátán késsel dohányt vágtak. Állandóan új meg új kínzásokkal gyötörték. Arccal a földre fektetve gyakran talpától nyakáig nagy fejszével verdesték, béketűréséért varázslónak csúfolták. A törzse meghajlítására kényszerített férfiút gyakran arcul ütötték, köpdözték, dárdavéggel nyakát ütlegelték és ráfújtak, miközben mindenféle gyalázkodást ontottak a katolikus hit ellen. A négykézlábra görnyesztett férfiú hátán lovagoltak, véresre sarkantyúzták, sőt eldicsekedtek, hogy paripájukat nem szokták úgy megsarkantyúzni mint áldozatukat. Bárhová mentek, rabként megkötözve és rendi ruhájától megfosztva hurcolták magukkal. Kínzások közben állandóan szidalmazták, gúnyolták

és halállal fenyegették. Valahányszor parancsra meghajolt, kíznóiért imádkozott, nem mellékesen közülük kettőt meg is térített. A különféle embertelen kízsásokat Csepellényi a legkisebb panasz és szemrehányás nélkül tűrte. Állandóan kíznóiért imádkozott és béketűréssel még elvakult ellenségeit is csodálatba ejtette. Az egyik szánalomból kész lett volna őt lefejezni, hogy véget vessen szakadatlan kínjainak, és megaláztatásának. Amikor végülis figyelmeztették, hogy készüljön a halálra, mert immár elérkezett élete végső órája: „Páter, gondot viselj a lelkedre, mert majd meghalsz”. Csepellényi nyugodt hangon így válaszolt: „Legyen nektek gondotok lelketekre, mindenkor volt énnekem arra gondom”. A kísérők között két katolikus is volt, akiket csupán a nemzeti szűz bűnség ügye vont a felkelésbe. Ezek így kérelték a fogoly szerzetest: „Megbocsásson kegyelmed, édes Páterem, ha vitettünk Kegyelmednek, de mink semmiben Kegyelmedet nem bántottuk, Kegyelmedhez nem nyultunk, amint maga is tudja Kegyelmed”. Az atya jóságosan megnyugtatta őket a következő szavakkal: „Bocsássa meg Isten minden bűneteket, nemcsak néktek, akik nem bántottatok, hanem azoknak is, akik majd megölnek, mert nem tudják, mit mivelnek”. Két hónapig tartó szüntelen megaláztatás és gyötrés után a török fennhatóság alatt levő Egerfarmosra hurcolták, hogy ott a templom ajtaja előtt lefejezzék. Valahányszor hozzáfogtak hóhérmunkájukhoz, titkos félelem és baljóslat visszatartotta őket. Úgy érezték, hogy ha a templom előtt végzik ki, ők is ott pusztulnak, ezért szekérré dobták az elcsigázott embert, hogy Szőke pusztánál lefejezzék. Az általa megtérített két kuruc megszökött, mondván: „Ártatlanok vagyunk ennek az embernek a véréért és haláláért”. A kíznók folytatták elvakultan hóhérmunkájukat. Csepellényi kezéről lehúzták a bőrt, ujjait összeroncsolták, lábikráit összevagdosták. Csepellényi életének utolsó lehelletekor is kíznóiért imádkozott, Jézus és Mária nevének segítségül hívása mellett hajította fejét a vértanúhalálra 1674. május 24-én, Úrnapján. Eddig Nagy János plébános, koronatanú vallomását ismertették. A második tanú Pál János negyvenéves farmosi jobbágy, megerősítette az előtte tanúskodó plébános által mondottakat. Hallotta, hogy hosszú időn át megkötözve és szerzetesi ruhája nélkül ide-oda hurcolták. Különböző módokon, így például hátán dohányt vágva kínozták. Látta, amikor halállal fenyegették, de ő nem tett szemrehányást, hanem béketűréssel viselte szenvedéseit, tudva, hogy a katolikus hit iránt táplált gyűlöletből (in odium religionis) kínozták őt, ezért kíznói nem hajlottak a szihalmiak ajánlatára, akik megfelelő váltságdíjjal (in bono lythro) szabadon bocsátását kérték. A tanú atyja helyezte a sírba a halottat és megállapította, hogy a testén nem volt semmi elváltozás, a tanú is tanúskodott a viaszkehelyről, a nép kegyeletéről, amidőn ruháit és egyéb tárgyait a sírba dobta. A harmadik tanú, Kovács János negyvenöt éves farmosi jobbágy hallomásból tett az előbbiekkal azonos vallomást. A negyedik tanú, Somogyi Mihály körülbelül harminckét éves nemes látta, amint

ide-oda hurcolták gyalog rabjukat és nem ültették baromra, még szerzetesi ruhájától is megfosztották. Valóban a katolikus hit iránt táplált gyűlöletből (in odium fidei) végezték ki, mert annak a szájából hallotta, aki lefejezte, hogy legnagyobb örömmel ölné meg ezer katolikus papot is. A hóhér is csodálta törhetetlen béketűrését, nemcsak dohányt vágtak a hátán, hanem csettintésre mint valami hátszó engem kellett hátára felvennie – mondotta a hóhér – és én úgy használtam a sarkantyúmat, mintha lovagoltam volna. Az ötödik tanú a hatvan éves Barta Mátyás szemerei jobbágy: maguktól kínzóitól hallotta, hogy sohasem láttak nála erősebb természetű embert, sohasem szólt a saját érdekében. Amit tettek, a katolikus hit iránt érzett gyűlöletből tették, mert készek lettek volna megölni az összes katolikus papot, mert miattuk kénytelenek kóborolni és száműzetésbe menni. A hatodik tanú a hatvanéves szihalmi nemes, Kiss Balázs, aki 100 Ft-ot ajánlott fel az eretnekeknek, de mindhiába. A hetedik tanú a negyvenöt éves szemerei nemes Nemes György, aki látta a rabot, amint kíméletlenül ütlegették. Ezen felül hallotta az eretnekektől, hogy meztelenül kikötötték a nádasban, rovarok csípéseinek tették ki, de azok nem bántották éjjeleken át, ezért egyikük azt fogta rá, hogy ördög, és ő is tudott arról, hogy a rab hátán dohányt vágtak, sebeket ejtettek testén anélkül, hogy sebei véreztek volna. Meztelen lábbal tüskés talajon járatták, rajta lovagoltak és dicsekedtek, hogy még lovukat sem sarkantyúzták meg oly kíméletlenül, mint áldozatukat, málháikkal terhelték, mint a barmot. Látta az alig kihült testet, kezében a viaszkylyhet. A nyolcadik tanú a farmosi Tóth Erzsébet, aki látta őt megkötözve, az egyik eretnek mondotta neki, hogy szánalomból szerette volna őt lefejezni. A kilencedik tanú a harminchat éves Holló Gáspár farmosi nemes, látta a rabot, amint megkötözve ide-oda hurcolták sebtiben, és tudomása volt arról, hogy több falu kérte őt plébánosának és készek lettek volna őt kiváltani, ő is látta a hullát kevéssel a halál után. A tizedik tanú Farkas János bogácsi nemes, negyvenéves, elment Szegedy Ferenc egri püspökhöz, aki 300 Ft-ot ígért a rab kiváltására, de mire visszatért, már lefejezték. A tizenegyedik tanú, a harmincéves Kovács István farmosi jobbágy, ő is azt állította, hogy vallásgyűlöletből fogták el a szerzetest és másnak sem voltak hajlandók kiadni őt. Látta a holttestét is. A tizenkettedik tanú a huszonnyolc éves Kovács Mihály, aki szintén látta, hogy ide-oda futkároztak a megkötözött rabbal, halállal fenyegették. Hallomásból tudta, hogy több község hiába kérte őt plébánosának, mert mindenáron meg akarták ölni. Látta a holttestet kevéssel a halál után. A tizenharmadik tanú, egy harminc éves farmosi jobbágy. Ő is látta a rabot, amint hosszú időn át halállal fenyegették, a halálos csapásra fejét lehajtották, de csak megkínózták. Mindezt türelemmel viselte, mire végre megölték. A tizenegyedik tanú a hatvanéves Kovács Mihály tárkányi nemes, véletlenül éppen akkor haladt el a vesztőhelyen, amikor a nagy embertömegben látott egy kivont kardot s amint közelebb lépett, hogy lássa, mi

történik, végrehajtották a lefejezést. Amikor kérdeztem, kit fejeztek le, az eretnekek ezt felelték: „A pápisták istenét!”. A mezőtárkányi Polgár István elbeszélte Fejérvári Imre és Dubniczky Gergely pálosoknak, hogy a vértanú holtteste öt nap és öt éjjel ruhátlanul feküdt a nyílt mezőn, de a rendkívül heves napsütés ellenére sem puffadt fel, nem indult oszlásnak, nem merevedett meg, hanem tagjai könnyen hajlottak és szagtalan maradt mindvégig. Fejét csupán egy helyen vékony bőrszalag kötötte a törzshöz. Az egyik hóhér beszélt, hogy a kivégzés helyén forrás fakadt, amelynek gyógyító vizében sokan visszakapták egészségüket. Nagy János is említette, hogy csodás események kísérték Csepellényi halálát. Ugyancsak Polgár erősítette meg, hogy a határban tanyázó farkasok nem bántották az elhagyott hullát. Még a pogány török is megilletődéssel szemlélte a jámbor férfiú tetemét. Az egyik könnyezve mondotta: „Valóban Isten szolgálja volt, ártatlanul ölték meg”. Egy másik megjegyezte, hogy Isten majd megbünteti a kurucokat. A török rendszerint megbírságolta azt a falut, amelynek határában meggyilkolt embert találtak, de jelen esetben az egri pasa elengedte a büntetést és felszólította a mezőkövesdi plébánost, hogy temesse el a halottat, „mert Isten szolgálja volt”. Nagy János két plébánossal szekerre emelte a tetemet, amelynek a feje szállítás közben az állandó rázás következtében sem szakadt le törzséről és miseruhába öltöztetve felravatalozta az egerfarmosi plébániatemplomban. Összekulcsolt kezébe viaszkegyet helyezett, amint azt abban az időben tenni szokták, a halott oly erősen markolta a kegyet, mintha élt volna. Egyesek megfigyelték, hogy a gyásmise alatt Úrfelmutatáskor a kehely megmozdult a halott kezében. A halotti szertartások után nagy gyászkiérettel mellett az egerfarmosi plébániatemplomban helyezték ideiglenes nyugalomra a vértanú hitelesítő tetemét a sekrestye közelében készített sírba, ahonnan később a sátoraljaújhelyi pálos templomba szállították át, ahol ma is pihen. A vértanúhalál híre gyorsan elterjedt mind a Hódoltságban, mind a királyságban. Cseke Márton, a Nógrád megyei Ecseg plébánosa, aki egyben Pongrácz György váci püspök hódoltsági helytartója is volt, a következő szavakkal jelentette püspökének a halál híret: „Egy fehér barátot, patert valahol elkaptak s Eger táján sok gyalázatos káromkodás, csufolás, kínzás után öltének meg, aki nagy dicséretes állhatatossággal az igaz hitben ez világból kimult”. Kéry János főperjel nyomban a halál hírének vétele után gondosan összegyűjtötte a vértanú életére és főképpen halálára vonatkozó adatokat és még 1673. június 23-án felterjesztette azokat Rómába. Amint elcsendesedett azon a területen a felszabadító hadjárat, Barilovics Lajos főperjel, a nagy hitelesítő kérésére Fenessy György egri püspök 1689. április 29-én megbízta Csethe József egri kanonokot és Gál István sátoraljaújhelyi plébánost, hogy lehetőleg szemtanúk kihallgatásával gyűjtsék össze és foglalják jegyzőkönyvbe a kihallgatások és eskü alatt tett tanúvallomások eredményét. A kihallgatások és vallomások jegyzőkönyvét, amelyet bőségesen

felhasználtunk a valóság megállapítására, Fenessy György egri püspök 1689. december 1-jén saját pecsétjével hitelesítette és átadta a rendfőnöknek, aki azt felterjesztette Rómába a Propaganda Kongregációhoz, ez pedig továbbította a boldoggá- és szenttéavatások eljárására jogosult Kongregációhoz, a Rítuskongregációhoz (Sacra Congregatio Rituum). A boldoggá avatás perrendtartása ismeretlen okokból elmaradt, bizonyára azért, mert nem fejlődött ki széleskörű mozgalom, amely állandóan felszínen tartotta volna a katolikus közvéleményben a boldoggá avatás ügyét. A 18. század hetvenes éveiben, a pálos rend alkonyán, felmerült ugyan a per újrafelvételének az ügye és monsignore Saletti római prelátus megküldte a pálos főperjelnek a perrendtartás elindításának előírásos kérdőíveit, de az ügy újból elaludt. Csepellényi György a pálos missziók legmagasztosabb egyénisége, a magyar misszionáriusok eszménye és a magyar katolikus restaurációnak a szentek sorába illő vértanúja.

Lánczos Zoltán

A mezőkövesdiek Csepellényi.tisztelete⁵²

Mezőkövesden háromszáz esztendeje - megszakítás nélkül - szentként tisztelik Csepellényi György pálos vértanút'. Tisztelete természetszerűen kultuszának első periódusa idején, az 1674 és 1850 közötti években volt a legáltalánosabb, a 'legerőteljesebb. Ezt követően némi hanyatlás észlelhető, majd 1940-től ismét szélesebb körben terjedt el. 1969-től felújult, azóta minden év május 24-én a mezőkövesdi plébániatemplomban megjelenő hívek megemlékeznek Csepellényi Györgyről. , Ki volt Csepellényi György? 1626-ban született a Trencsén megyei Bicscse községben-' Apja, Csepellényi György kisbirtokos, anyja Pataki Zsófia volt. Vallásos érzelmeit a község szegényei által is rajongási~ szeretett édesanyjától örökölte, akit rendszeresen elkísért szegény- ,és beteglátogatásai során. Eletrajzírói szerint soha halálos bünt nem követett el, és-haláláig megőrizte tisztaságát. ..Innocentis et sanctae vitae homo - írja róla Paulo Orosz - Illibatam castitatis florem perpetuo conservavit et nullius mortiferi criminis se consciunquam sensit"', Alig múlt tizenhat éves, belép az Első Remete Szent Pálról elnevezett pálos rendbe, az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrendbe, ahol szigorú életmódjával és erényességével csakhamar megnyeri előljáróinak és rendtársainak szeretetét, tiszteletét. Újonc évét a Zobor-hegyi kolostorban tölti. Bámulatraméltó energiával törekszik az életszentségre. Amennyire csak előljárói megengedték, buzgón gyakorolja az önmegtágadást. Mély hódolattal és tisztelettel viseltetik Szűz Mária iránt. A krónikák szerint "a szabad időt is arra fordította, hogy társainak szemét a mennyországra, annak Urára és Királynőjére irányítsa"." Életszentségéről legendák keltek szányra. Említik, hogy már a Zobor-hegyen, novicius korában

⁵² Vigilia. 1982. március, 183-185.o

"az erdei madarakat is oly mesterséges szelídségre és engedelmes szófogadásra tanította, hogy azok az parancsára Jézus és Mária szent nevét megérthető nyilvánvaló szókkal kimondották".
A Zobor-hegyi remeteségben eltöltött újonc év és a bölcséleti, illetve teológiai tanulmányok sikeres befejezése után előljárói a pápai, majd a Mária-völgyi rendházba helyezték hitszónoknak. Szentbeszédeinek hatására számos csodásnak mondható megtérés történt. Amit hirdetett, azt maga is szilárdan hitte és élte, így olyan hévvel tudott prédikálni, hogy egyik életrajzírója - egyben kortársa - így nyilatkozott róla: "Hathatós feddő szóval prédikált, s oly forró buzgósággal és harsány szóval, hogy a testéből kifatsarodott izzadságoktól a rajtalévő külső köntösök is általáztak".? 1660-ban a Mária-völgyi kolostor alperjele, s egyben a rend újoncmestere lett. Jámborságának, szónoki képességeinek híre ekkor már igen elterjedt, kiemelkedő szerepet játszott a protestánsok visszatérítése terén, de módszerei - békés, alázatos természetéből adódóan - elütöttek a "harcos" hitvitázókétól. Mindezek alapján X. Kelemen pápa őt nevezte ki a magyarországi miszsiók főnökének, működési területének súlypontjául a török kézen lévő Mezőkövesd-Eger-Füzér vidékét jelölve meg. E terület akkori állapotáról a 'követzőket kell tudnunk: Eger várának török kézre-kerülése után III. Mohamed szultán intézkedéseket tett a hódoltsági terület megszervezésére. Létrehozta az öt szandzsákból álló egi ejaletet, melynek kormányzását Kodzsa 'Mohamed pasára bízta. Az elnéptelenedett vidék elpusztult falvainak újbóli benépesítése érdekében a pasák nagy erőfeszítéseket tettek, s nem is eredménytelenül. Mehemet 1609-ben még Mágócsy Ferenc kassai főkapitányhoz, több végvári kapitányhoz és a jászok kapitányához is levelet intézett, segítségüket kérve, az áttelepülő jobbágyoknak és kézműveseknek három évi adómentességet ígérve.' A pasák igen gyakran változtak. A kereszténységgel szemben - bár a nagyobb templomokat mecsetté, laktanyává vagy raktárrá alakították - inkább közömbös, mint ellenséges álláspontra helyezkedtek. A katolikus szerzeteseket, az derviseikhez hasonló voltak miatt, bizonyos tisztelettel kezelték, sőt több ízben menlevelet is adtak nekik, kikötve, hogy csak bottal, fegyver nélkülözlekedhetnek a török területen. Így a XVI. században tömegével protestánsná vált hívek közti munkára legalkalmasabbaknak a szerzetesek látszottak. Minden valószínűség szerint ez a körülmény is közrejátszott abban, hogy Csepellényt Mária-völgyből erre a vidékre irányították. Nagyszerű hittérítőnek bizonyult. Nemcsak szóval, cselekedetekkel is prédikált: "jóságos tekintetével. önmehtagadó életével nyerte vissza a híveket az egyház számára". Rövid idő alatt Mezőkövesd és Füzér egész vidékét ismét katolikussá tette. "Nem megérdemli-e a halált ez - mondták ellenfelei - mivel már hét kálvinista falut pápista pogányságra térített?!" Ebben az időben a végvárakból elbocsátott, zsold nélkül maradt magyar katonák és Teleki Mihály bujdosó hajdúinak (talpasok) több csoportja kószált a vidéken, veszélyeztetve a közbiztonságot.? 1674.

március 26-án, éppen húsvét második napján, egy kóbor csapat behatolt a füzéri plébániára, srabszjira fűzve magával vitte Csepellényi Györgyöt. Fogsága hatvan napig tartott, és ez alatt az idő alatt állandó rnegaláztatásokban, bántalmakban volt része. Először levették róla ruháit, s napokon át ruha nélkül kellett járnia. Megköpdösték, megvesszőzték és mindenféle csúfságot vittek vele véghez. Krisztust utánozva, veres dolmányt húztak rá, úgy csúfolták. "Hogy a halál kínját többször éreztessék vele, letérdeltették, s a kard fokával nyakára csapdostak, mintha lenyakalni akarták volna." Hatalmas csomagokat cipeltettek vele, majd egyikük a hátára ült és a sarkantyúit mélyen oldalába vágva kényszerítette futásra. Csepellényi mindezt alázatosan tűrte, s imádkozott kínzóíért. "Akármiképpen tsigáztok engem, ha megöltök is, ti lássátok, mert én örömet szenvedek mártiromságot" - mondotta. Egyik este megkötözve, ruháitól megfosztva kitették a Tisza partjára, ahol rajokban keringtek a szúnyogok, de "egy bestiátska sem szállt rá". Másnap dohányt vágta a hátán 10, de nem tudtak a bőrén jelentékeny sérülést ejteni.. "Az ördöggel cimborál" - mondták a kínzói. Közülük egy azonban megrettent és Isten szent emberének nevezve Csepellényit, a pártjára állt. Társai erre agyonverték, majd Csepellényit baltával többször megütötték. de mivel az' ütések helyén nem keletkezett jelentékeny sérülés, többen megtértek, s elhagyták cimboráik társaságát. Ezután legva- . dabb kínzói is gondolkodóba estek és-napokig nem bántalmazták, sőt erős fegyveres kíséreltel a szomszédos faluban tartózkodó mezőkövesdi plébánoshoz, Nagy Jánoshoz is elvitték, s megengedték, hogy meggyónjon, megáldozzon. Jó ideig nem tudták, mit csináljanak vele, majd elhatározták, hogy lefejezik. Ezt így írja le egyik életrajzírója: "A farmosi templom mellett akarták kivégezni. Miután tudtára adták közelgő végét, letérdelt és kínzóíért imádkozott. Ekkor előállt egy katona, hogy fejét leüsse, de nem volt képes rá. Így jártak többen egymás után. Mikorfel akarják kardjukat emelni, minden erejük elhadja őket,6 (Kollárits i. m.) Ezután Szőke községbe vitték át, ahol Úrnapján sikerült kivégezniük. A Szőke-puszta elnevezésű helyet ma is Barát-völgynek hívják. A XVII. században a felnémeti pálos kolostor tulajdona volt, majd az egri káptalan Felnémet határában egy kis birtokrészt adott érte. Később felparcellázva mezőkövesdi gazdák tulajdonába került. Azon a helyen, ahol Csepellényit kivégezték - a monda szerint - forrás fakadt. Ezt a részt Bán György mezőkövesdi bírósága idején, egy 1751-ben készült összeírás szerint a Zelej család birtokolta. JJ E család leszármazottai ma is élnek Mezőkövesden, de nevüket "Zelei"-nek írják. (Zelei Józsefleánya, Zelei Erzsébet szíves közlése révén hallottam e forrásról.) , . Csepellényi holtteste napokig temetetlenül hevert a mezőn, kitéve a nap perzselő tűzének, anélkül, hogy oszlásnak indult volna. 12 E csoda híre eljutott az egri pasához is, aki személyesen intézkedett, "hogy Isten szent emberét" tisztességesen eltemessék. Az akkori szokás szerint, ha egy község határában holttestet találtak, a községet a törökök rendkívüli

adóval, pénzbírsággal sújtottak. Ez esetben a pasa ettől is eltekintett. A temetési szertartást az egerfarmosi templomban Nagy János mezőkövesdi plébános végezte. A templom szentélyében ravatalozták fel, s akkori szokás szerint ...mint papnak - egy viaszkegyet tettek a kezébe, amit a már napok óta halott Csepellényi, a körülállók rémületére, erősen magához szorított. Nem gyászmisét, hanem a mártírok miséjét mondták el érte. Amikor János pap az úrfelmutatáskor a misekegyet magasra emelte, a ravatalon fekvő Csepellényi felült fektéből és is magasra emelte a kezében tartott viaszkegyet.!' Ezt a jelen volt háromszáz ember esküvel igazolta a nemsokára megindított szentté avatási eljárás során. Csepellényi holttestét Farmosról 1689-ben a sátoraljaújhelyi pálos templomba (a mai plébániatemplomba) szállították és ott a Szent Kereszt oltár alatt helyezték örök nyugalomra. Még ugyanebben az évben Fenessy György egri püspök - a még élő szemtanúk vallomásait jegyzőkönyvbe vétetve - megindította Csepellényi szentté avatásának eljárását. (Meg kell itt jegyezni, hogy a pálosok akkori puritán, szigorú szabályai alázatosságból kimondták, bogy a rend tagjai nem avathatók szentté. "Legyetek mindannyian szentek tselekedeteitek által" - írja az akkori constitúció. így Csepellényi szentté avatását sem támogatták éppen úgy, mint rendalapítójuk, Özséb esztergomi kanonok, Benedek pilisszentkereszti perjel, István rendi generális, Nagy Lajos pálossá lett nádora, Póka Benedek stb. szentté avatását.) A római szentszék meg is engedte tiszteletét, a szentté avatásával kapcsolatos iratok azonban a pálos rend II. József idején történt feloszlatásának idején - ismeretlen okokból - a bécsi kapucinusok irattárába kerültek." 1974. május 24-él} Csepellényi György halálának 300. évfordulóján - több mint 120 főből álló csoport zarándokolt el Mezőkövesdről Csepellényi sátoraljaújhelyi sírjához. Az ottani plébános, Densz Géza püspöki tanácsos a világi és egyházi hatóságoktól engedélyt kapott, hogy a vértanú sírját bizottság előtt felnyissák és tetemét az egri egyházmegye által ajándékozott ezüstözött koporsóba áttegyék. Az ünnepség misével kezdődött, melyet nagy papi segédlettel Densz Géza celebrált. A szentbeszédet Gyéressy Béla, az ismert művészettörténész mondta, majd a tetemet visszahelyezték a Szent Kereszt oltár alá, a koporsóra egy kétágú, mezőkövesdi hímzéssel díszített szalagot terítve. Az oltárt is a mezőkövesdiek által ajándékozott matyó hímzésű terítő díszítette.

Kápolnai Iván

Adalékok Mezőkövesd és környéke iskolaügyének történetéhez a 19. század derekáig⁵³

Nagy János nevű plébánosáról is tudunk. Ő temette el Csepellényi Györgyöt, azt a pálosrendi missziós szerzetest, aki Abaúj megyében sikeres térítő tevékenységet folytatott. Ezért a református hajdúk Füzér faluban elfogták, válogatott kínzások közepette magukkal cipelték és Farnos helység közelében, Szőkepusztán megölték. Ruhátlan holttestének megtalálása után maga a török pasa rendelkezett eltemettetéséről. Ezt végezte el többszáz hívő részvételével Nagy János mezőkövesdi plébános, akiről még a század végén is vannak adatok. (Csepellényi György holttestét a későbbiekben 1687-ben a sátoraljaújhelyi templom kriptájába szállították.)⁵⁴

Csepellényi György, a pálos vértanú

A pálosok vértanúja Csepellényi György (1626–1674) Bittsén született, 1642-ben lett pálos szerzetes. Filozófiai és teológiai tanulmányait követően Pápán volt hitszónok, majd Mária-völgyben és Zoborhegyen alperjel. IX. Kelemen pápa megbízásából 1672-től az ország északkeleti területeit misszionálta társaival együtt, mint a sátoraljaújhelyi pálos kolostor tagja. Miután több falu lakosságát visszatérítette katolikus hitre, a feldühödött protestánsok akkori tartózkodási helyéről, a füzéri plébániáról 1674. március 26-án, húsvéthétfőn elhurcolták és két hónapos folyamatos kínzás után május 24-én lefejezték. 1689-ben Barilovits Lajos, az általános perjel helyettese a farmosi templomból, ahol addig pihent, a sátoraljaújhelyi pálos-piarista templom Szent Kereszt oldalkápolnájában (I. Rákóczi Ferenc építtette) az oltár alá temettette, teste ma is ott nyugszik. 1974-ben azonosították csontjait, 1989-ben újratemették. Fenesy György egri püspök (1686–1699) kezdeményezésére XI. Ince pápa tiszteletreméltóvá (*venerabilis*) nyilvánította; 1702-ben a rendi nagykáptalan megtárgyalta az ügyet és az iratokat Rómába küldte, de további lépésekre az anyagiak és kellő elszántság hiányában nem került sor, szentté avatásáról Eszterházy Pál generális perjel 1769-ben követjárása során

XIV. Kelemen pápa előtt ismét beszélt, az eljárás azonban először 1786-ban, másodszor pedig 1950-ben akadt el.

V.P. Georgius Csepellényi O.S.Pauli
primi Eremita Martyr.

Csepellényi György, metszet, Hevenesí Gábor S.J.:
Ungaricae Sanctitatis Indicia. Nagyszombat 1737.
(Szilárdy Zoltán gyűjteménye, Székesfehérvári
Egyházmegyei Múzeum)

<https://palosrend.hu/wp-content/uploads/2023/06/Cseppel.-Gy-1.webp>

⁵³ MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK. 1994/1-2, 69.o.

⁵⁴ Sárközi (1975) i.m. 73., 77. és Mérő Mihály: Matyóföld és népe. in: Magyar Katolikus Akció 1942. febr., valamint Csepellényi György (Egy elfeledett magyar vértanú), in: Magyar Katolikus Akció 1942. ápr.

Megindult Csepellényi György pálos szerzetes boldoggáavatási eljárásának egyházmegyei szakasza⁵⁵

MEGSZENTELT ÉLET – 2023. június 7., szerda

Ternyák Csaba egri érsek úgy határozott, hogy az Egri Főegyházmegye részéről elindítja Csepellényi György pálos szerzetes vértanú (1626–1674) boldoggáavatási eljárásának egyházmegyei szakaszát. A főpásztor az előkészített dokumentumokat (2023) május 23-án adta át a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma prefektusának, Marcello Semeraro bíborosnak.

Ternyák Csaba érsek elfogadta és támogatta a Csepellényi György életútja szempontjából fontos települések, így Füzér, Sátoraljaújhely, Egerfarmos polgármestereinek és lelkipásztorainak erre vonatkozó kérését, majd ezt felkarolva az ügyet a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elé vitte, mely nyilatkozatban is támogatta a boldoggá avatás megindítását.

Ezt követően az egri érsek személyesen adta át az előzetes kutatások lefolytatása eredményeként a jelentősebb iratokból és Csepellényi György tiszteletét bizonyító ábrázolásokból elkészített összeállítást a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma prefektusának, Marcello Semeraro bíborosnak.

Életének és vértanúságának ismeretében a pálos rend tagjai biztosak abban, hogy hamarosan a szentek és a boldogok társaságában tisztelhetik Csepellényi Györgyöt. A pálosok a rendi hagyományok szerint nem kezdeményezik rendtársaik szentté vagy boldoggá avatását, ezért különös öröm számukra, hogy ezt a Csepellényi György életútja szempontjából fontos

⁵⁵ <https://www.magyarkurir.hu/megszentelt-elet/megindult-csepellenyi-gyorgy-palos-szerzetes-boldoggaavatasi-eljarasanak-egyhazmegyei-szakasza>

települések vezetői és lelkipásztorai megtették, és hogy TERNYÁK Csaba érsek az eljárás megindítása mellett döntött.

A boldoggáavatási eljárást az ezzel kapcsolatos hatalmas munka mellett lelki háttér, a boldoggáavatásért végezhető ima is segíti.

Ima Csepellényi György boldoggá avatásáért

Istenünk, benned bízók erőssége,
te arra hívtad Csepellényi Györgyöt,
hogy Boldog Őzséb követőjeként
híveidet megerősítse a katolikus hitben,
és összegyűjtse, ami szétszóródott.
Életáldozata, hite
és irántad érzett hűsége
példaként ragyog előttünk.
Add, hogy mielőbb
a boldogok között tisztelhesük őt.
Ámen.

Egri Főegyházmegyei jóváhagyással
2023. május 24. (630/2023)

Pálos szerzetes, egykori füzéri plébános,
vértanúhalált halt Egerfarmosnál
1674. május 24-én.

Kép: Vita et Mors Venemibilis Patris Georgii Csepelleny,
Nagyszombat, 1765.

Forrás és fotó: Magyar Pálos Rend

Magyar Kurír

A 15 éves háború és a Bocskai felkelés.

Wesselényi Ferenc

Lobkovitz Vencel

Apaffy Mihály

Kéry János

Spankau

Strasoldo

Füzér vára - rekonstrukciós elképzelés - Ferenc Tamás grafikája

Csepellényi György

Csepellényi vértanúhalála (Füzér, Szent István Római Katolikus Templom)

X. Kelemen pápa

Kollonich Lipót

II.József

Remete Szent Pál

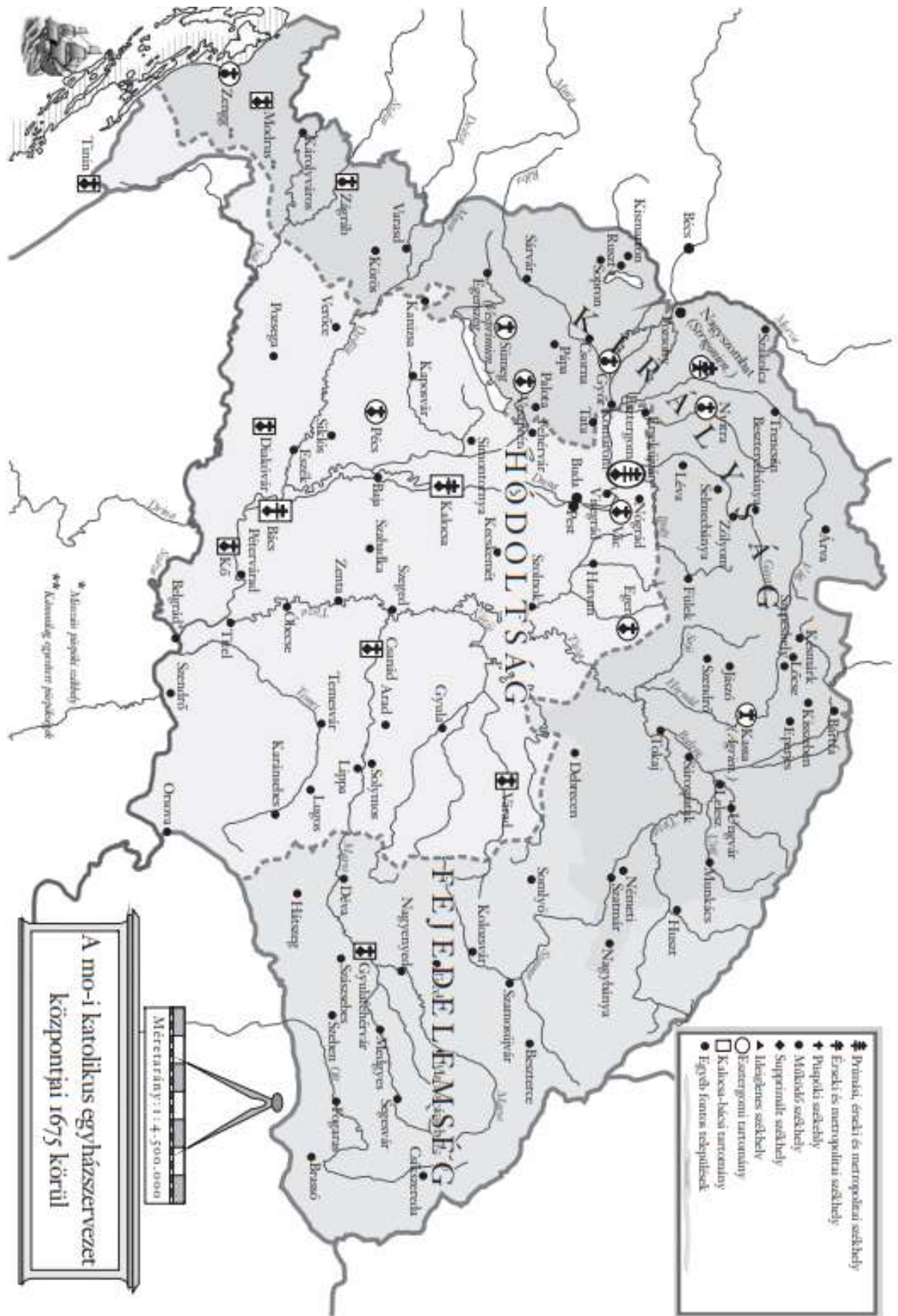
Fenessy György (Eger, Érseki palota)

XIV. Kelemen pápa

XII. Piusz pápa

forrás: https://histor.btk.ppke.hu/eh/hist_ecl_lib-1-2.pdf

Marcello Semeraro bíboros

Ternyák Csaba egri érsek